Йыһат Солтанов

ИЛ ҺУЛЫШЫ -- ҺУЛЫШЫМ

ШИҒЫРҘАР

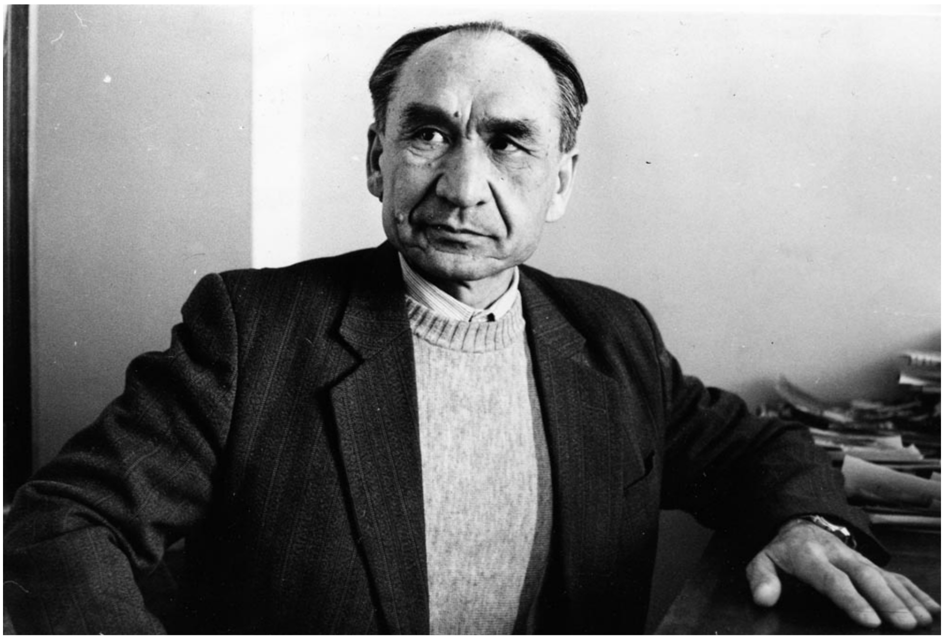

ӨФӨ – 2016

Солтанов Й.Ә.
Һуңғы өс йыллыҡ һулышы: шиғырҙар. –
Йыһат Солтанов. – 2016. – 92 бит.

Башҡорттарым! Илем менән бер тындан һулыш алдым һәм алам! Ошондағы һуңғы өс йыллыҡ шиғырҙарым – һеҙҙең дә булмышығыҙ, һулышығыҙ.

КӨҘГӨ ӘСЕ ЕЛДӘРҘӘ...

****

Аттар китте…

Беҙҙең аттар китте, илай-илай,
Алыҫ һөргөндәргә – Ҡырымға.
Буранбайҙар Себер киткән кеүек,
Ҡарттарыбыҙ илай урамда.

Тәгәрмәсле төрмә – суйын-йөрмә,
Үҙәктәрҙе өҙөп тыҡырҙай.
Заман тәфтиләүе бара ҡармап –
Ҡылысмыйыҡ уҫал йылтырай.

Этаптарҙа, туҡмап, эт һуғарыу –
Йотоп булмай ят яҡ һыуҙарын...
Бейә менән айғыр, баш терәшеп,
Һағынып һыҡтай Һаҡмар буйҙарын:

«Ҡалды инде ебәк бүтәгәләр –
Ирендәрҙә ирер май һымаҡ.
Ҡырҡ икенсе йылда киткән аттар
Ҡайтмағандай, ҡалырбыҙ ҡолап…»

Буй еткермәй ҡалған ҡолондарҙың
Кешнәүҙәре көн-төн шаңғырыр.
Буранбайҙан һуңғы балаларҙай,
Эҙкәйҙәрен эҙләп ҡаңғырыр…

«Беҙҙе менгән, һауып эскән ирҙәр
Нисек түҙә, тормай ныҡ ҡаршы?!» --
Ҡайҙа ғына бармай, ниҙәр күрмәй
Ир-егеткәй менән ат башы…

…Ҡырым тигән ҡырғын сиреүенең
Сирәмдәрен сирләп ҡабырҙар.
Башҡорт бейәләре елененән
Еңмешләнеп ҡан-йәш һауырҙар…

Буранбайҙы һөргөн ебәргәндәй
Йәберләнде илем йорттары.
Йөрәктәрҙе ярып кешнәүҙәрҙән

Зар илайҙар Урал һырттары.
29.05.2014.

Берәү килә, берәү китә...

Берәү килә, берәү китә мәңге
Был донъяла. Инде ни кәрәк?
Тыуҙым микән әллә һуңлабыраҡ,
Әллә, бәлки, үтә иртәрәк?

Халҡым ҡанын ҡалдым әллә ҡамап,
Булдым әллә үҙем ҡанаҡҡан?
Маңҡортлашҡан башҡорт араһында
Тыуҙырам, тип, башҡорт ҡабаттан?..

«Ханлыҡ шағирҙары» шауҡымында
Хаҡлыҡ ҡасты, ҡалдым бер үҙем, --
Мостайҙары, Боҡбай-пустойҙары
Ҡан һурғанда, данлап гүр йөҙөн.

«Рус түгелмен, ләкин урыҫйәнмен» --
Әйтмәҫ быны ысын бпшҡортом.
Йәғәфәрҙәр, Алдар, Зәкиҙәрҙе
Ҡурҡытмаған ҡырғын башҡырҡым!

Башҡортлоҡтан аҙып маңҡортлоҡҡа,
Ҡалтырайбыҙ ҡабыр ем өсөн.
Батырҙарҙың әҙер ояһында
Күкәй баҫа һатлыҡ енесем.

Бабичтарҙы, Мөхәмәтшаларҙы
Алмаштырып бер ус тәңкәгә,
Кинйә-блат, төймә-буйлаттары
Баш ҡортланып тейҙе теңкәгә.

Мортазаһы, илдең мурт ҡазаһы,
Башҡортлоғон борҙо башҡаға.
Йәнен йәлләп, кәмит хам-эттәрен
Әйләндерҙе башҡорт-ҡашҡаға.

Намыҫ шылды – ҡорһаҡ, аҡса ҡоло
Ҡоролтайҙа илде ҡороҡлай.
Башҡорт ҡанундарын ҡан-илатҡан

Енлекейек ҡанун турыҡлай…

Ә мин ҡайҙа? Әллә инде Айҙа?..
Айҙарҙарға ауыҙ ябылған.
Замананың заңы – зиналылыҡ,
Ялағайлыҡ, тиеп табылған…

Халыҡ – һарыҡ… Арыҡ тәфтиләүен
Һайлаясаҡ, ҡылып ҡорбашы.
Мәктәптәрен, телен киҫеүсене
Һанаясаҡ илаһ-юлбашсы…

Ура! Ура! Ҡотлап ҡул сабайыҡ,
Ауылдар һәм аумал ҡалалар!
Урыҫ иргә сыҡһын беҙҙең ҡыҙҙар,
Иван булып тыуһын балалар!

Юл башында башҡорт тормағанда,
Булыр микән илгә көньяҡты?
Минең менән ҡатар тыуғандарҙы
Тулатмаймы ошо көн факты?!.

12.06.2014.

Мөстәнлеккә мәҙхиә

Наследникам Сталина…
Е. Евтушенко

I

“Аҫабалыҡ! Азатлыҡ!» -- тип даулап,
Империяны ныҡ ҡаҡшатты –
Башҡорт тигән нацмен һис бер ҡасан
Була алмаҫ беҙгә яҡшатлы!» --

Шулай тиеп уҫал батшаларҙың
Ғәмәл дәфтәренә яҙылған.
Баш күтәргән һуңғы башҡорт өсөн
Зыяратта ҡәбер ҡаҙылған!

Башҡорт рухын бөкләп һындырырға
Мөстән сире гиҙә һәр яҡтан.

Мөстән-шағир яһап талантлыны,
Ауыҙына илде ҡаратҡан.

...«Мөстәнлин» тип алды шанлы исем
Мөстәнләнмеш мөстәй ороһо.
Һарай тупһаларын ятып ялай
Шиғри ялағайлыҡ ярыһы...

II

Таланттың да хәтәр талантлығы,
Мөстән сире быуғас йоғошло.
Күптәребеҙ сыулап табынған йән
Милләт әжәленә торошло.

Рухыбыҙҙың мөстән-үләтлеген
Үрсетеүҙә үркеп танылды.
Дәжжаллыҡты дер-һелкеткән йәнрух
Бойҙай игеп, урҙы ҡамылды.

Аҫабалыҡ – әҫпе ҡалдығы, тип,
Әҫәрләне шағир ҡолаҡҡа.
Шиғырҙары көн-төн шығырҙаны,
Әләмләнеп ҡыҙыл флагка.

Яусыл башҡорт даусыл булмаһын, тип,
Шәп үтәне Ҙур Хан әмерен.
Башҡортмон, тип, мандараланып ул
Рухыбыҙҙың ҡаҙҙы ҡәберен.

Шул мандара һабын услаштылар
Талантынан аҙған тоҡомдар.
Имгән телен, илен тешләп өҙҙө
Рухилығын өҙгән шауҡымдар.

Йырлап-бейеп, мөстән мөсөн һөйөп
Хөр йәшәнек хурлы «баҡса»ла!
Телһеҙ ағас булып үҫеүселәр
«Мөстәйлин» тип бөгөн маҡтала!

Сөнки донъя – мөстәйлинле ҡойма,
Баҡсасыһы – Ҙур Хан Сталин.
Мичурины булып шул баҡсаның
Хеҙмәт итә мөстән-Мөстәйлин…

Башҡорт ере беҙһә башҡортлоҡтан,
Башын һалһа «һуңғы могикан»,
Алҡышларбыҙ! – Мөстәнләнеүҙән бит
Һәр беребеҙ – мөстәй! Һуңғыйән!..

III

…Шәп ир тыуҙы. Шанлы шағир булды.
Ҙур Хан уны алды иҫәпкә.
Мөстәнләтеп илде илертергә
Әйләндерҙе күндәм ишәккә.

Ишәктең дә ниндәй ишкәклеһе!
Йырҙар ишә, ҙурлап «баҡса»ны.
Баҡсасының мыйыҡ араһынан
Һәрмәп ала данды, аҡсаны.

Ишәк йөрөй, башҡорт мин, тип юрый,
Ауыҙына илде ҡарата.
Һәй, талантлы шағир! Һәм һәләтле –
Йырлап ҡына мөстән тарата.

Сәс бөртөгө һайын аҡыл, тиеп,
Һиммәтләйҙәр уны һәр ҡайҙа.
Илде иләп-иҙеү һөнәренә
Өйрәнәләр шағир-бабайҙан.

Нәшриәттә аҡыл томдарының
Онотолдо һаны-хисабы.
Исеменән хатта биҙгәк тотоп,
Ҡаса ине Намыҫ нәсәбе.

Йырлай шағир: «Гүзәл баҡса был ер,
Баҡсасыһы бөйөк Сталин.
Шул баҡсаны сүптән арсаларға
Сталинса торам поста мин!»

IV

Рухы ҡаты ниңә нацмендарҙың,
Ҡыҫҡан һайын ҡалҡа – бирешмәй.
Урыҫ ҡына булһын ырыҫ, тигән

Маҡсатына фирҡә ирешмәй.

Империя тейеш иң кирергә,
Монолитҡа теле әйләнеп.
«Сталинсыл сталдәй итәйек
Монотелдең тығыҙ бәйләмен!» --

Аҫабаны аҫмай ҡырсыу өсөн,
Сәйәсәтсе төптән алдыртты:
«Төбәгенә тынҡыслап ҡырҡ халыҡ,
Шыйыҡлатыу кәрәк башҡортто!»

Ҡыҙын һөйһөн ҡырҡ ғәләм мужигы,
Ҡырҡ йыныстан килен алһындар.
Балалары, ҡырҡ телдә буталып,
Моңһоҙ маңҡорт булып ҡалһындар!

Ялағайлыҡ, ике йөҙлөлөктәр
Буй ебәрҙе буйтым «баҡса»ла.
«Мөстәй сорты» булып үрмәләне
Ирбик, Байбик, Ҡамыр, Һайсалар

Һәм шуларҙың ботаҡ-сатаҡтары…
Ҡорһаҡ – түрҙә, Намыҫ тупһала.
«Намыҫлы булллл!» -- тиеп өндәй илде,
Үҙ намыҫы – харам тоҡсала.

Мөстәнлиндарҙың, һәй, мөстәнлеге
Сталиндыҡынан сөмөрәк.
Мыйыҡ бороп ҡына баш киҫкәндән
Уҙҙырҙы йән киҫкес был өрәк.

Нисә быуын йәндәр ҡалғый йәмһеҙ,
Бахыр йәнен йомоп ҡалтаға.
Ҡанлы ҡандаланы данлай шағир,
Тотонмаһын, тип, ил балтаға.

Ҙур Хан мыйығының һәр ҡылсығын
Мыйыҡһыҙ был – ҡылды остазы.
Бығауһыҙ ҙа йәндәр бығауланы
Гулагтарға тиңдәш моң-сазы!..

V

Бере килә, бере китә торҙо,
Ә Мөстәнлин янмай һәм батмай.
Сөнки йырланы ир: «Хандан башҡа
Ер әйләнмәй, һыҙылып таң атмай!»

Ханһарайҙан өргән елгә көлкеп,
Милләтен ул хатта онотто.
Милләтһеҙ мал көсәп иҫкән елдә
Тамырлының төбөн ҡоротто.

«Сәскә атҡан» мөстән баҡсаһына
Ерекмәгән «ҡыйыш аңлы»лар
«Әсәм теле – сәсән теле!» -- тиеп
Ҡыйыш шиғыр яҙып яндылар.

Ә был – илгә булды ипле билдә.
Ипһеҙ шағирҙарҙай аҙманы.
Башҡортмон, тип, йәки татармын, тип
Ярты юл да шиғыр яҙманы.

«Урыҫ булмаһам да, урыҫмын мин!» --
Гимн гиҙә мөстән ерендә.
Хәтер киҙеүенән хәтәрләнеп
Гимн һуҙа мең-мең ирендәр.

Әҙиптәрҙең әрһеҙ көтөүсеһе
Булды мөстәй – Ҙур Хан яллаған.
Сыбыртҡыһын уҫал шартлатырға
Дуңғыҙ ҡаны менән майлаған.

Һәй шартлата! Ғорурйәндәреңдең
Йәнен ала ҡайыш сыбыртҡы.
Һалыша ил аңғыра һарыҡҡа,
Тәкәләнә түлһеҙ йыбытҡы…

Сәсе менән иҙән һеперәләр,
Итек саңын ялап, -- иҫ китә!
Хушбуй аңҡығандай еҫкәнәләр,
Сөнки Хандан ҡапҡан еҫ тиртә!..

-- Нисек итеп быға өлгәштегеҙ,
Ханға килештегеҙ – әйтегеҙ?!
-- Салғыйҙарын Хандың үбә белһәң,

Асыҡланыр асыл бәхетегеҙ!

VI

Баҡыйлыҡҡа көстө «баҡсасы»һы,
«Нинел» менән ятып йәнәшә.
Мавзолейҙан ләкин быраҡтылар,
Мыйығынан һөйрәп… тамаша…

Ләғнәт яуҙы тупраҡ өйөмөнә
Халыҡтарҙан… батты ҡояшы.
Мөстәйлинға ләкин «хоҙай» килеш
Ҡала бирҙе мөстән-юлбашсы.

Сыбыртҡыһын мөслө шартылдатып
Өйөрҙө, һәй, шиғыр көтөүсен.
Мыйыҡ ебәрергә хыялланып,
Һиҙмәй ҡалды мәрткә китеүен…

Мөстәнлеге ләкин йөрөй йырып,
Сирләтергә йырҙар тулҡынын.
Итә кумир күпме ихлас ғүмер,
Абайламай мөстән упҡынын.

«Үтә инеее һүҙе Мөстәйлиндың,
Ҙур Хан өҫтән ҡыҫҡан саҡтарҙа.
Их, булһасы хәҙер, -- тип уфтана
Вариҫтары, -- илде яҡларға!»

Эйе, булды, ҡылды заманында
Яҡлаусығыҙ «изге» эштәрен:
Бөйөк Мөхәмәтша Буранғолға
Күп йөкмәтте төрмә биштәрен!

Бөйөк Бабич шуның булымында
Ҡырҡ ҡат үлеп, ҡырҡ ҡат терелде.
Ҡадир Даян «Шайморатов» йырын
Яҙған өсөн ҡырға һөрөлдө.

Башҡорт тарихының романсыһы
Хамматовтың, Биишеваның
Ҡыйғыр ҡанаттарын киҫә торҙо…
Башҡаларын әйтмәй шымамын.

Һағыналар… Һыҡтап табыналар,
Ҡайтыр, тиеп, кейеп итеген.
Яңы мыйыҡ ҡына бөтәйтер, ти,
Һыныҡ күңелдәре китеген...

Вариҫымын, тиеп илермәгеҙ,
Илергән ил – иләү аҡтығы.
Табынмабыҙ, тайып абынмабыҙ, --
Һеҙ бит һуңғы мөстән ҡалдығы!

Тәреләтеп яһил суҡынғанда
Портретына мыйыҡ ҡуйығыҙ.
Мыйыҡ аҫтынан һәр төкөргәнен
Ялаһығыҙ, етһә буйығыҙ!

19 – 20.07.2014.

Милләтһеҙ ғилләттәргә

Милләтеңдән еләп екһенмәгеҙ,
Башҡорт итеп әсәң тыуҙырғас.
Йә әсәңде, йә үҙеңде һатып
Ашау хисен Хоҙай ҡыуҙырғас.

Күпме генә ярамһаҡланмағыҙ,
Ярылырға етеп урталай,
Яртығыҙға ярлыҡаусың сыса,
Яртығыҙҙы ҡәберҡорт ялай.

Көсәнмәгеҙ, көслө кәсәһенән
Ялманырға тамсы һарҡытын,
Аллаһ Үҙе сүпкә сиртер һеҙҙе,
Осормаһын өсөн Ер ҡотон.

Донъя гражданы булмаҡ булыу –
Шайтандарға булыу олтораҡ.
«Башҡортмон!» тип бер ҡат үлеү яҡшы,
Йәшәгәнсе ҡырҡ ҡат ҡалтырап!

13.06.2014.

Татарник

«Татар-монгол аты ҡойроғона
Йәбешкәкләп килгән был орлоҡ», --
Тип хәтерләй урыҫ былинаһы.
Башҡортто ла уйға һалырлыҡ.

Ул үҫемлек, тиҙәр, шәп үрсемлек,
Харабалар өҫтөн тиҙ ҡаплай.
Аҫабаның аҙһа нигеҙҙәре,
Ошо шайтан үҙен һабаҡлай.

Һөрмәй-сәсмәй шыта шомло ерҙән,
Ал сәскәһе – тәхет тажылай.
Ҡылсыҡтары – батша мыйыҡтары,
Һине үпһә, ҡаның тамсылай…

«Шайтантаяҡ» тиеп беҙ типкәнде
«Татарник» тип урыҫ кәмһетә.
Шайтантаяҡтары илде баҫкас,
Ҡоролтайҙар уны йәм итә.

Шулар шаңы – булып илдең аңы,
Аҡыл күҙен шауҡым аларҡас,
«Ҡылсыҡ мыйыҡлыны Йорт түреңә
Ултырт!» -- тиеп шайтан шаярҡас,

Ултыртырбыҙ. Ап-аҡ күңелебеҙ
Түрендәге алтын тәхеткә.
Әйтәләр бит: «Гүзәл был гөлдө беҙ
Һайлап алдыҡ һеҙҙең бәхеткә!»

Әҙәплебеҙ. Тыңлас ғәҙәтлебеҙ.
Виват! Виват! Мыйыҡ, сәскә ат!
Шайтантаяҡ-шайтандың телендә
Һөйләшәсәк инде беҙҙең зат!

Ҡоролтай бит, әнә, ил ҡороҡлай –
Йәнекөйҙәр, Зинхур, башҡалар…
Нисек түҙә, сыҡмай ярҙарынан,
Ағиҙел, Дим, Һаҡмар, Ашҡаҙар?!.

Мәктәптәрҙе, клуб, балнистарҙы
Яптырткастын берҙәм тауыштан,
Үҙебеҙ үк, шайтан таяҡтары,
«Татарник»ланырбыҙ аҙмыштан.

«Аҡманай» баҡсаһы, 24.06.2014.

Тарих барлағыҙ

Урыҫ батшалығы түңкәрелеп,
Тыуғас Рәсәй Республикаһы,
Башҡортостан Йөмһүриәтен бит
Ҡатар ҡуйҙы Ырыҫ бикәһе!

Киләсәктең азат ялҡындары
Дөрләгәндә беҙҙең усаҡта,
Империя бәндәләре рухи
Ҡолдар килеш ине ул саҡта.

Ленин «Аврора»һы атҡанында
Яңы Рәсәй таңын кәртәләп,
Яңы Башҡортостан күкрәк кирҙе
Ленин декретынан иртәрәк!

Үҙ ғәскәрен төҙөп үҙаллына,
Советтарҙан барҙы алдараҡ:
Рәсәй федерализмын илтте
Башҡорт еле киргән дан-байрпаҡ!

«Ленин бүләк итте башҡортҡа, -- тип, --
Республика», -- эре ярмағыҙ!
Башҡорт үҙе унан тартып алды
Үҙ яҙмышын! Тарих барлағыҙ!

Шуныһы хаҡ, Мәскәү алдай алды
Саф күңелле ихлас башҡортто:
Ҡылыс ҡоно менән аҫтан ҡырҡты,
Таҫма теле менән баш ҡырҡты.

Гонаһтарын йыуып хакимлыҡтың,
Тубыҡтарҙан ашыр ҡан аҡҡас,
Урыҫ-башҡорт дуҫҡа Монумент, тип,
Баш ҡаламда ҡәберташ ҡалҡҡас,

Ҡалды, ҡалды бары шул көйөнсә,
Телһеҙ, күҙһеҙ ҡалдыҡ, ҡолаҡһыҙ.
Мәктәптәрҙе ябып, балта саба
Башҡорт тамырына был, хаҡһыҙ!

Ирҙәребеҙ менән ҡуша ҡапты
Ерҙәребеҙ ҡауыш ҡапҡанға.
Улар ките… ә беҙ ҡыуаныштыҡ
Толпар биреп – ҡуян ҡайтҡанға…

Ер майҙарын, алтын-көмөштәрен
Һурып алып бөткәс һурғырлы,
Ер өҫтөнөң барлыҡ бәрәкәтен
Убып тора туймаҫ убырлы.

Башҡорт ҡалды һыуһыҙ һәм урманһыҙ –
Талын ҡырҡма! Сумма күленә!
Һәр ауылдың сиге кәртәләүле –
Ары сыҡма! Ҡаҙна һүгенә!

Хаким унда хаҡ-киң федералдар,
Аҫабалыҡ сәңкей ситлектә.
Бабаларҙың ватып зираттарын,
Таш йорт һала, һалып этлеккә.

Тыуған төйәгем юҡ. Төйәкләнә
Унда ала-ҡола йәнлеләр.
Урыҫ менән башҡорт өйләнешеп,
Ҡытай тыуа… Илде ул биләр!

Аҫабаның инде үҙен үк, тим,
Уралынан ҡалды һөрөргә.
Тура килер ҡырыҫ Мәскәүгә
Ҡытай Уралына йөрөргә.
06.07.14

Мыҙылдауыҡ Мәҙехйән

Сәлихйән тип төптән теркәлгәндең
Ысын аты өҫтән – Мәҙехйән.
Көнө-төнө түрә мәҙехләүҙән
Биҙеп ҡасҡан, тиҙәр, «Сәлихйән».

Ситтән генә көтөп йөрөй, тиҙәр,
Мәҙех биҙеп, Сәлих ҡайтыуын.
Әммә тынмай – Мәҙех мыҙлап-мыҙлай,
Туҡтатмай һис мәҙех әйтеүен…

Мәҙхиәләр мызлау мызылдағы
Туймай икән нисек мызлауҙан?!
Гробовщик мәйет теләгәндәй,
Түрә танһыҡлай был һәр ҡайҙан.

Сөнки түрә уға өлөш тирә,
Өлөш көҫәп күпсей мәҙхиә.
Айран кеүек мызлап күпсегәнде
Көпшәк күңелләләр ныҡ һөйә.

Чиновникмы буйлай тәхетенә,
Һанъяуникмы туйлай юбилей, --
Быҙау кеүек буҙлай мәҙхиәсе,
Йылан телен болғап йүпәләй.

Юғарынан сос ҡор сөскөргәнен
Сөмбөрләтеп мана мәҙехкә.
Хатта хөрҙөң артҡы түбәненән
Атҡандарын һала рәдифкә…

Түрә менән сура араларын
Тоташтыра ғәүрәт йәйғоро.
Шуға ла ул сафсат-касафаттың
Унлап премия маһиры!

Юҡҡа түгел! Юҡтан бар ителеп,
Мәҙкүрлеген миҙал маҙалай.
Артҡы ишектәрҙең усын ялай,
Кишер киҫкән козел-ҡазалай.

Муслыларҙан, ялар услыларҙан,
Ялмап йөрөй байман, бол, ҡәҙер.
Чиновниктар илә һанъяуниктар
Гимнын яҙырға ла ул әҙер!

Бер том булды ишкән ишәклеге,
Китапланып китте кибеткә.
Инде, тимен, ауған түрәләргә
Матәм мәтәлләүен ил көтә.

Хатта мәйет, булмаҫ өсөн ғәйеп,
Керер ине матәм томына.
Табутсылар күптән гимн көҫәй,

Күҙен төбәп Мәҙех моңона.
07.07.2014.

Көшәлекле Араммал

Бөтөн донъя Башҡорт ҡоролтайын,
Ең һыҙғаныл, беҙ бит төҙөнөк.
Башҡорт мәнфәғәтен ҡурсаларға
Булат ҡылыс ҡойҙоҡ йөҙө нығ!

Ни күрәбеҙ хәҙер – үле тимер…
Тутыҡҡан һәм йөҙө кителгән.
Ҡыны менән ҡуша сигәләнеп,
Ҡындан һурылмаçлыҡ ителгән.

Ҡаҡлағандар ҡағып витринаға:
«Күрһен халыҡ – ҡыйғыр ҡылыс бар!»
Көшәлеген аçҡан кәкре билгә,
Ҡылыс итеп, Араммал-йыныстар…

Бер ус көмөш килем -- һата илен,
Ярап ята баҡыр баçһа ла.
Араммалдай арам-һатлыҡтарҙан
Башҡорт башын ашау башлана!

Маңҡорт боçа: «Башым ҡалһа, ҡоҙа,
Күтемде, -- тип, -- бүре ашаһын!»
Түрә белә, мыйыҡ бороп көлә:
«Аçабанан һарыҡ яһаным!
Шешлек ҡурып унан, ашаным!»
07.08.2014.

Шағирҙар, һәй, шәп ирҙәр!

Бөйөк Бабич! Изге ҡан-ҡәрҙәшем!
Һәйкәлең юҡ шанлы ҡалала.
Рухың тыуа ләкин һәйкәлләнеп
Башҡорт тапҡан һәр бер балала!

Исемеңде йәшлек театры
Инселәргә тейеш ине лә!
Әммә-ләкин яугир башҡорт рухы

Рухһыҙҙарҙан бөгөн еңелә…

Үҙгәрҙек шул, ай-һай, нык үҙгәрҙек –
«Ҡыуаныслы» заман ҡыуартты.
Намыҫлылар ерҙә наҡыҫланды.
Выжданһыҙҙар беҙҙә нык артты…

«Халыҡ шағирҙары»н бөгөнгөнөң
Телдә талҡып талып тормайым.
Ус ялатҡан мөслөләрен данлап
Тарта улар ярыҡ ҡурайын…

Аҙғынлыҡҡа ауман бәндәләрең
Рухын һатып, һатлыҡ рух ала.
Албаҫтылай, илдең тынын баҫып,
Аллаланып йәшәй донъяла.

Йәшәһендәр! Ҡырҡҡа йәмшәйһендәр!
Нәфселәрен ниңә тыяйыҡ?!
Мин, мәҫәлән, юха булырға ла
Хаҡлылыр бит! Кәртә ҡуймайыҡ!

«Дөмәкаратөйәк» дөмәһендә
Ялағайлыҡ яҡшы ярала.
Рух милләтен шағир алмаштыра
Күҙ асып та йомған арала…

Өйләнәләр йәһүт, французға,
Тик урыҫка аҙыу уңышлы.
Башҡортлоҡҡа татар аҙмаһа ла,
Татар сире беҙгә йоғошло.

Ә шулай ҙа Сафа улы Мостай
Башҡорт баҫыуында аунаны.
«Башҡортмон» тип бер һүҙ яҙмаһа ла,
«Татармын!» тип һөрән һалманы.

Шуғалырмы, ҡапыл ҡылманылар
«Татарстан халыҡ шағиры».
Ҡазанында түгел, ә Өфөлә
Ҡалды һәйкәле һәм ҡәбере…

Бөйөк Туҡай башҡорт әсәһенән,
Башҡорт атаһынан тыуһа ла,

Болғар рухын рухлап бөйөкләнде –
Һәйкәлләнеп тора шуға ла

Ҡазанында! Эйе, «башҡортмон», тип,
Бер тапҡыр ҙа туҙға яҙмаған.
Татар улы булып ҡалған Туҡай –
Башҡортлоҡҡа татар аҙмаған!

Ә беҙҙәр һуң?! Башҡорт-маңҡортлоҡтан
Татарлыҡҡа аҙыу – аҙапһыҙ.
Азғынды кем тағы башҡортлата,
Хоҡуҡтарын боҙоп әҙәпһеҙ?!

Әүерелегеҙ, әүҙем әүерелегеҙ!
Саяланып, әйҙә, сағығыҙ.
Саҡкан һайын, саңҡыр башҡорт рухы,
Сапкан һайын, артыр сафыбыҙ!

«Нәжиб Фигури» тип Туҡай белгән
Мәжитебеҙ – мәжнүн ҡашҡаса:
«Ғәбдел[мәжид] – татар улы» мин, тип,
Башҡортлоғон ташлап ул ҡаса.

Шуғалыр, тим, бронза һынын һырып,
Мәҙехйәндәр мәҙех уҡыны.
Саф татарса һайрап сутылданы
Өс-дүрт быуын нәҫел-тоҡомо!

Бахырҙы бит ата башҡорт яһап,
Әрүәхенең рухын ҡурҡыттыҡ –
Башҡорт тетатры ҡаршыһына
Мәңге рәнйетергә ултырттыҡ…

«Унитазда ултырған бабай», -- тип
Шаярталар шуға шаяндар…
Татар театры «Нур» ҡаршына
Күсенергә көтә фармандар…

Бирһен Хоҙай! Аҫыл сәскәләргә
Төрһөн ине халҡы шағирын!
Урынына бөйөк Буранғолдо
Баҫтыртырға теләй бәгерем!

Опера һәм балет театры

Көтә хәҙер һәйкәл һәм исем.
Албаҫтыны баҫтыртмаһын Хоҙай,
Тапатырға рухлы ил хисен!

Йәне һөйгән – йылан ите ейгән,
Әүерелгән сыбар йыланға.
Сыбарланып, әүермәнләнеп гел,
Бара, тиҙәр, Рәсәй ныҡ алға...

Рәсәйләнә алмаҫ ләкин маңҡорт,
Ябынып та йылан ҡабығын.
Урыҫ, татар сысып киткән ерҙе
Ялап таба маңҡорт аҙығын...

Отмаҡ булып, беҙҙе йотмаҡ булып
Ҡубарынһа ҡуҡыр аждаһа,
Бирешмәбеҙ! Ятҡа һырышмабыҙ!
Урал батыр заты бар ҙаһа!

Кем ғәйепле, шағир күңелендә
Шайтанланып шайтан табышһа?
Был донъяла шағирәнә йәшәү –
Йәшнәү булһын ине Бабичса!

15.08.2014.

Депутат-егет һайлағанда
(Билдәле бер йырға эйәреңкерәп)

Ҡарттай ҡарап ҡарыу һалды,
Ҡартәсәйем ҡармап алды,
Үлсәнеләр буйымды.
Атай-әсәй йоҙроҡ төйгәс,
«Ҡарттар заңын заңла!» -- тигәс,
Торған ерем уйылды...

Балиғ булғанһың, ҡыҙым, тип,
Башлы булырһың үҙең, тип
Ҡулға башборт бирҙеләр.
Загсбюроға елеп бар, --
Кейәүлеккә биш егет зар –
Һайла береһен, тинеләр.

Загсбюро затлы икән,

Ҡарттар зaңы хаҡлы икән –
Көтөп тора биш егет.
Һайлауын һайлар инем дә,
Яйлауын яйлар инем дә, --
Береһенән береһе ебек...

Береһе ҡылйыҡ, береһе шыйыҡ,
Береһе әтәлге, береһе мәтәлге,
Береһе таҙ.
Барыһының үр яғы юҡ,
Уртаһы боҡ,
Аҫты һаҙ...

Һәр береһе, мине ал, ти,
Ауыҙ-мороноң булыр бал, ти;
Башлыҡ булырмын, тип, йортҡа,
Һине ҡылырмын, тип, ҡортҡа,
Тәҡәтемде ҡорота,
Әйкәйем!
Егет тиеп дегет алһам,
Дегет тиеп боҡҡа ҡалһам,
Башлыҡ ҡылып быҫҡып янһам, --
Нишләйем?!.

Шаршау артына тиҙ ин, тип,
Һайландығыңа һал ин, тип
Инләтергә ҡыҫтайҙар.
«Һайламаһаң – бел, һайларбыҙ!
Яйламаһаң – гел яйларбыҙ!
Майларбыҙ!» -- тип яҫҡыйҙар...

Бишеһе лә бер егеткә
Торош итмәҫ әргендек.
Егет еллеһен тапмағас
(Һәр береһе бит ҡыу ағас!),
Ниңә килеп бәрелдек?!.

Була алмайса әүәрә
Йәш күңелкәйем ҡыуара,
Нәҡ ҡорт төшкән алмағас.
Башборт барлыҡтан ни файҙа,
Башлыҡ булырын былай ҙа
Үҙең һайлап алмағас?!.

...Загсбюро – тимер ҡура,
Ҡартатайым мыйыҡ бора,
Ҡартәсәйем ҡарғып тора, --
Арт ишек юҡ тайырға...
Тура килә, һайламайса,
Үҙ-үҙемде һанламайса,
Ҡушҡандарын алырға...
Янырға...

23.08.2014.

Кеше бәхете

Их күңелле! «Кеше бәхете»нә
Эшләй башлар инде түрәләр!
Илгә эшләп, бәхет килтереүҙе
Намыҫ бурысылай күрәләр!

Кем икән ул «Кеше» тигәндәре?
Беҙҙер ул, тип, йөрәк өлтөрәй.
Арҡабыҙҙан һөйөп, уҙамандар
Һайлау төбәгенә юл күрәй.

Урамдарҙа шиғар таҡталары
Ырыҫ бөркә беҙҙең иштәргә:
«Кеше бәхетенә һайланабыҙ –
Кеше өсөн янып йәшәргә!»

Дүрт йыл инде һыуҙай ығып үткән
Кемде һыйлап, кемдән һыйланып...
Донъя ҡуласаһы беҙҙең ҡулда!
Беҙ – һайлаусы! Улар – һайландыҡ.

Эркеләбеҙ һайлау һандалына –
Беҙҙең уста бейей барсаһы!
«Кеше бәхеттәрен» бәхетләйбеҙ –
Сәскә атыр илдең баҡсаһы!

...Һайлау үтте. Бәхет мәле етте.
Һайлау эрәхәтен күрәбеҙ.
Донъя ҡуласаһын әйләндерә
Һайлап ҡуйған эре түрәбеҙ.

Кибеттәрҙә берҙе ике хаҡҡа

Һатып алып ғүмер һөрәбеҙ.
Кеҫә төбөн ҡырсып бирәбеҙ –
«Кеше бәхете»нә тирәбеҙ...
Һайландыҡтар – «Кеше», беләбеҙ...

Ауылдарҙа һөттө, итте, балды
Юҡмыш тингә йыйып алалар.
Етмеш һумға һатып, ҡалынайта
Көшәлеген бәғзе бабалар.
«Ҡалын ҡалта – Кеше бәхетенә!» --
Тиеп беҙҙең өндө ябалар.
Улар – «Кеше», бәхет һауалар...

Урмандарҙың, йылға, тау, күлдәрҙең
Кәртәләнгән керер юлдары.
«Кешенеке был ер!» -- тип бойора
Аҙым һайын закон-зандары.
«Кем һуң беҙ?..» -- тип уфтай ил зары...

Ауылыңдың ашма ҡапҡаһынан,
Арғы донъяң – «Кеше» биләме.
Аңдып тора түрәң – һайландығың
Ҡаты ҡуллы, ҡырыҫ келәмле.

Келәменә көйләп баҫтыртһалар,
Кәрәк түгел донъя-ғаләме!
Шуны шәйләп телдәр бәйләнде –
Ҡуласабыҙ кире әйләнде...

Ҡайҙа барма – шунда «Кеше»ләр,
Кеше түгел беҙҙең ишеләр.
Һайландыҡтар – «Кеше», беҙ – «һарыҡ»,
Улар ҡалыная, беҙ – арыҡ...
Биргәндәрен генә ашайбыҙ,
Шөкөр итеп кенә йәшәйбеҙ
(Яңы һайлауғаса сәсәйбеҙ)...

Һәй, уҙа бит ғүмерҙәр, уҙа...
Сәхнәләрҙән сәсән йыр һуҙа:
«Бәхетебеҙ – һарыҡ булыуҙа,
Бәхетлебеҙ ярыҡ булыуҙан!»

Кеше бәхетенә ҡыуанып,
Һайлау сихәтендә йыуанып

Телде тешләп ҡарап торабыҙ,
«Кеше»ләргә ярап торабыҙ...

Килде, килде «бәхет» заманы –
Һатып бирә һыуҙы, һауаны.
Ҡолаҡ ҡырҡып ауыҙ яманы –
Өндәшәбеҙ белеп саманы...

Мәктәптәребеҙҙе ябалар,
Дауаханаларҙы сабалар,
Телебеҙгә тилсә тағалар –
«Кеше өсөн был!» -- тип табалар...

Башҡортостаныбыҙ башына
Етергә лә берәһе шашына...
Урамдарҙың шул уҡ шиғары:
«Бөтәһенән Кеше юғары!»

Беҙ түбәндән ҡарап торабыҙ,
«Кеше»ләргә ярап торабыҙ,
Һандуғастай һайрап торабыҙ,
Йырағая ләкин арабыҙ...

Баҡылдайбыҙ ҡай саҡ баҡалай,
Бер туҡтауһыҙ бер уй яфалай:
Улар – «Кеше». Беҙ һуң беҙ – кемдәр?
Һарыҡ икән шул беҙ, меҫкендәр!..
Көтөү-көтөү барып һайланыҡ,
Һайландыҡты беҙ бит майланыҡ...

Һарыҡтар беҙ, эйе, һарыҡтар –
Түбә – тишек, төбө ярыҡтар.
Ни эшләргә инде – белмәйбеҙ,
Иламайбыҙ ҙа һис көлмәйбеҙ.
Сабырлығын йыя ил-ғаләм:
Сабырһыҙҙы көтә шырт келәм!..

Һарыҡ булып ҡалғас – ҡалайыҡ,
«Кеше»ләргә булһын уңайлыҡ,
Тиеп инде доға ҡылайыҡ
(Һарыҡ та бит илгә ҙур байлыҡ)...

Белдек-белдек, заман боролған --
«Кеше бәхете»нә ҡоролған.

«Кеше» түгелдәрҙең (кемдәрҙең?!)
Бәхет кенәгәһе йыртылған.

«Бәхетлеме һүң һин?» -- тиһәләр,
Йөҙөм була ҡыҙыл сөгөлдөр.
«Бөтәһе лә кеше бәхетенә!» --
Беҙ, ахыры, кеше түгелдер...

30.08.2014.

Баҙарҙа

Көпәш тараҡан баҙарын
Күрергә сыҡтым әле.
Көпөшән-башлыҡтар ҡарап
Йөрөргә сыҡтым әле.

Үҙем үк көпәш тараҡан –
Хоҙай шулай яралтҡан.
Ватанымдың батманына –
Баҙарына ҡаратҡан...

Баҙаркомдары биҙалы,
Сауҙалары ғауғалы.
«Башыңа башлыҡ ал!» -- тиеп
Тибәрәләр маҙаны.

«Көпәш тараҡан булмаһаң,
Йөрөмә бында!» -- тиҙәр.
«Башбортоңдо күрһәт тәүҙә,
Һин – беҙҙең ҡулда!» -- тиҙәр.

Ышаныслы ҡулдар икән
Ҡулға алыусыларым.
Биш көпөшән ҡоҙалайҙар:
«Һайлап ал иң айбарын!»

Һайлаһаң-һайламаһаң да, --
Бер төҫтәге бер фасон.
Йыртыҡтары ғына төрлө,
Төрлө яҡлап йырғастын...

Береһе – тишек, береһе – ҡыйшыҡ,
Береһе – серек, береһе – юҡ...

Бүҫереген бүҫеремә
Баҫыралар: «Бынынһы нык!»

Айбарлыһын-айбарлы ла,
Башыма һыймай бары...
Ҡыҫтап һыйҙыртҡандарының
Бүҫерелде буйҙары...

Бишеһенең иң еллеһе –
Тап ошоһо булғандыр.
Ҡаҡ түбәмдең бүҫеркәйен
Бешер инде ел-ямғыр...

«Көпөшәнле көпәш», -- тиеп
Маҡтау – мин-тараҡанды.
Әммә баҙарҙан сыҡҡас уҡ
Һыуыҡ өтә арҡамды...

...Миндәй көпәш тараҡандар
Киләләр ҙә китәләр.
Көпөшәнле иткән өсөн
Оло рәхмәт әйтәләр.

Бөтәһе лә, алдыҡ, тиҙәр,
Шул көпөшән-башлыҡты...
Бүҫер башлы барсабыҙҙы
Бүҫерергә шәп сыҡты!..

14,09.2014.

Ашҡа төшкән тараҡан

Бешереп алған ашыма
Төштө һары тараҡан...
Бот-саттарын йәйерәткән,
Мыйыҡтарын тарбайтҡан...

Үкһеҙ үләкһә көйөнсә
Һарҡылдырта ағыуын.
Табын ҡото уҡшыу йотто,
Ҡаба алмай ҡабымын...

Табағын түңкәреп кенә
Булһа икән ҡотолоп!

Мыйығынан һөйрәр инең, --
Ерәндертә был ҡылыҡ...

Күңелдәребеҙ күмһене
Тараҡанлы табында.
Уҡшыуыбыҙҙы баҫырға
Юҡ бит еҫле һабын да!..

Һыуынып ҡалған табаҡҡа
Һырый һары тараҡан...
Тараҡанға юл ҡуйғандың
Йөҙөн Хоҙай ҡарайтҡан...
Бәрәкәтен тарайтҡан...
18.09.2014.

Һайлау-майлау ҡоштары

Бөтөн төбәк ҡоштары
Йыйылған йүн яйларға:
«Бөтә ҡоштар бәхетенә»
Төбәк Башын һайларға.

Кем генә юҡ был ҡорҙа:
Турғай, Тартай, Һайыҫҡан...
Ҡоҙғон ҡоро, ҡыҙышып,
Килеп еткән алыҫтан...

Төбәктәрҙең Хужаһы
Пеләш башлы Таҙғара
Бейек сағыл башынан
Байҡап байман башҡара.

Алды бына өйөрөп
Ҡан көҫәүсе ҡорҙарын:
Ҡоҙғон, Тойғон, Тилегән
Һәм Ябалаҡ – бар-барын.

Һәм әйтте көр кикереп
(Емтек ейеп төйөлгән):
«Ҡан эсертмәҫ өсөн, бит,
Турғай-йоҙроҡ төйөлгән!

Улар күмәк – бөртөкләп

Тары, бойҙай сүпләүсе.
Башлыҡ булһа уларҙан,
Ризыҡ булыр бик әсе!

Ҡан ҡонауҙы тыйырҙар,
Емтек еҫе ҡыҫҡарыр.
Төбәк ташлап тайырға
Барығыҙҙың көн ҡалыр...

Шуғалыр ки, туғандар,
Тотонайыҡ ҡулға-ҡул;
Һайлауҙарын майлайыҡ,
Уңһын өсөн беҙҙең юл!

Беләһегеҙ: һәр ҡоштан
Бөртөк бойҙай һалына.
Теркәлешкә күп бойҙай
Өйөп Башлыҡ һайлана...

Бөртөктәрҙе һанарға
Маһир беҙҙең Ябалаҡ.
Етмәгәнен еткерер,
Уңды-һулды абайлап.

Бына Ҡоҙғон-Ҡоҙаны
Баш итергә теркәйек!»
«Теркәлештә бер башы
Тормаҫ микән һерәйеп?..

Берәү ҙә юҡ беҙҙәрҙән,
Тиһә Турғай-дәгүәсел, --
Бойҙай һалып һайларға
Килмәй ҡуйыр күп нәҫел...

Улар күмәк, беҙ һирәк...» --
Тип уфтанғас Ябалаҡ,
Тамаҡ ҡырҙы Таҙғара:
«Беҙҙән һиңә ҙур талап:

Күҙ буярға теркәттер
Сәпсек, Ҡарға, Торнаны.
Бөтәһенең бөртөгөн
Биреп Баш ит Ҡоҙаны!»

«Их, шулайын шулай ҙа...
Шулайтмаҫ шул бер даны:
Изге ҡош тип һанайҙар
Был төбәктә Торнаны...

Бөртөктәрҙең барыһын
Ошо Торна алмаҫмы?
Ниңә Торна үтмәй, тип,
Ғаләм ғауға һалмаҫмы?..»

«Асығауыҙ икәнһең,
Күҙлек элеп йөрөһәң дә.
Торнаны тый теркәүҙән, --
Төйләгән бит эргәңдә!»

...Осорттолар Торнаны –
Урынында Төйләгән...
Һанағанда Ҡоҙаға
Иң күп бойҙай өйөлгән...

Баш сайҡаны турғайҙар,
Был бәләнән таң ҡалып...
...Ҡоҙғон ҡоро – һунарҙа,
Турғай-мурғай ҡырҙарҙа... –
Таҙғаралы хужалыҡ...
01.10.2014.

Тилсәле билсәндәргә

Башҡортомдоң бөйөк символы ул
Бөйөк Мөхәммәтша Буранғол!
Башҡорт үҙен Буранғолда табыр,
Үтеп урау, урау, урау юл.

Мөстәй-Мөстәнлинды хоҙай ҡылып
Сеңләүселәр белеп торһондар:
Серәкәйгә йәнен һатҡандарға
Юғарынан хөкөм-хаким бар!

Ҡәберенән ҡармап ҡиәфәтен,
Баҫтырҙығыҙ урам сатына.
Хөрәфәттән хоҙай яһайһығыҙ,
Алмашынып ҡорһаҡ хаҡына.

Мөстәнлиндар ҡоло боҡбайминдәр
Ҡоллоҡ ҡәлғәләре ҡормаҡсы.
«Урал рухын, буранғолдар духын
Ҡамар ҡәлғә, -- тиҙәр, -- булһасы!»

Була алмаҫ! Хан нәжесен наҙлап
Үпһәгеҙ ҙә ҡырҡҡа бөгөлөп!
Үҙегеҙ үк бурһып, нәжесләнеп
Ҡалырһығыҙ юлда түгелеп.

Урал батыр йәнен айырмаҡсы,
Аҥралатып, ҡолдар халҡымдан.
Сүп-сарланып көйөр ҡолйән өйөр –
Туҡылдыҡ беҙ тере ялҡындан!

Табынғанда иблес балбалына,
Болванкалап баулай ул һеҙҙе.
Рухын һалып ҡатыҡ ялағандың
Маңлайында – шайтан мөгөҙө!

Шайтан шалтырағы түшегеҙҙә,
Эсегеҙҙә ҡара мәкерлек.
Ҡорһаҡ ямап борсаҡ ҡайыҙлауҙар –
Рухығыҙҙы ҡылды ҡәберлек.

Лаф орошоп вәхшәт баҙарында,
Итмәксеһеҙ илде тилсәле.
Урал телле мәңгел Мөхәммәтша
Рухы ҡырыр морло билсәнде!

21.10.2014.

Патриот тәҡдимдәре

Президент хәлдәре бик ауырҙан:
Чиновниктар һырып алған тирәһен.
Дәүләт бюджетының сирек өлөшөн
Шулар кеҫәһенә һалып бирәһең.

Йәнә сирек өлөш Донбасс, Ҡырымға, --
Украина туғаны бит Рәсәйҙең.
Ҡытлыҡтарын, мутлыҡтарын ямарға
Ҡаҙнаһынан ҡуба Рәсәй-Әсәйҙең.

Абхазия, Осетия, Ҡарабах
Көтөп ята аралауҙы бәләнән.
Днестр буйы, Сербия, Боливия...
Имгәк -- Әсәй имсәгенә бәйләнгән.

Ҡытай тигән ҡатлы-ҡаплы Дракон
Драть итә, аҫтан торба һуҙҙыртып.
Себер сиктәренең ситен асабыҙ,
Обаманың ҡара күҙен ҡыҙҙыртып!

Ҡыҙһын өсөн, ҡотһоҙ Урыҫ утрауын,
Асман күпер аҫып, ҡотҡа беркеттек.
Аляскаға, диңгеҙ аҫтын тоннелләп,
«Йәшел кешекәйҙәр» китһен бер көтөү!

Рәсәй ере ләһә борон-борондан! –
Мирным путем Державаға ҡушайыҡ!
Мағаданға мәғдәнләнһә алтыны,
Обамалар тороп ҡалыр аңшайып!

Их, бюджеттың наҡыҫлығы!.. Ер шарын
Шарик итеп уйнатырға юрған тар...
Ә шулай ҙа мин, патриот, юрғаным
Аҫтында ҙур план-млан ҡорған бар!

Эй һөйөклө күҙ ҡарамдай Президент,
Һинең хаҡта көнө-төнө уйлайым.
Әле әйткән оло эштәр хаҡына
Яңы килемдәр бюджетҡа юллайым.

Беләм-беләм, олигархтар – йән дуҫың,
Әшнәләрҙән әжер алыу ярамай.
Минең ише ишле патриоттарың
Күтәрәсәк, ауырлыҡҡа ҡарамай!

Белһен ине тинтәк чиновниктарың
Һалымдарҙы ҡайҙа һалып-алырға!
Мин бер үҙем алмаштырам йәмғеһен,
Сөнки беләм йөҙө ҡайҙан йолорға.

Әйтәйек, һәр төндә ятып йоҡлайым –
Һәр төш өсөн ниңә һалым һалмаҫҡа?!
Ер йөҙөндә көн дә атлап йөрөйөм –

Һәр аҙымым һайын ниңә алмаҫка?!

Ә һауаны ниңә бушлай һаулар?
Һәр һулышым булһын һумлап иҫәптә!
Ямғыр йә ҡар яуған өсөн баҡсама
Мин түләргә тейеш – намыҫ киҫәтә!

Дөрөҫ, тишек торбаларҙан подвалға
Аҡкан һыуҙарыбыҙ өсөн түләйем.
Аҙ түләйем! Дүрт-биш тапҡыр арттырыу
Кәрәкле, тип сын күңелдән теләйем!

Олигархтар алйый саф Маямиҙа,
Заводтары ыҫлап төтәй Рәсәйҙә.
Төтөн ҡыуып иҫкән елдәр өсөн дә
Һалым түләнергә тейеш һәр өйҙә!

«Әсә капиталы»н ниңә ваҡларға?!
Тыуған өсөн бала үҙе түләһен!
Һалдатланып һынһа Донбасс-монбаста,
Табутланып ҡайтыу болон көйләһен!

Иң шәп килем – илдә, иптәш Президент» --
Ниңә бушлай китә бәндә баҡыйға?!
Һалым булһын йән биреүгә! Һәм булһын
Йыллыҡ һалым гүрҙә тыныс ятыуға!

Державаны сәскә аттыртасаҡ бит
Тап ошондай тоталь һалым ҡалымы.
Рәсәйебеҙ һалһын үҙе-үҙенә
Әрһеҙ Әсәйләнеп йәшәү һалымы!

27.10.2014.

Тутыйғоштар шиғырлай

Тутыйғоштар тутылдашып шиғырлай
Ҡоролайлы тутыҡ тимер ситлектә.
Хужаһының бер ус емен танһыҡлап,
Һәр береһе башын һалған этлеккә.

Тыңлап торһаң, иҫ китмәле һүгенеү! –
«Попа – дурак!» булыр иң-иң һүлпәне.
Үҙ-үҙҙәрен шулай шанлап тутылдай,

Ятлап бәндә ауыҙынан һүткәнен.

Ала-ҡола, сыбар-собар килбәтле,
Суҡыштары – кәп-кәкере танауҙай.
Маҡтай-маҡтай тимер ситлек һауаһын
Һауаланыуҙары – һаçыҡ канауҙай.

Әммә хужа сыбыртҡылап сурытҡан:
«Ситлек – сихәт!», «Йөрәк – ялҡын!»,
«Донъя – киң!»
Ҡубарылып-карғып ҡанат ҡағалар –
Ярһыуҙары -- ярауланған эткә тиң...

Этлектәрен, емләп, Хужа күҙәтә...
Зәңгәр талда тулай һантый һандуғас...
Бикләр өсөн уны ла тут ситлеккә,
Йәтмә үрә йәһәт Хужа, таң тыуғас...

Тутылдаҡтар тутылдаша ҡыуанып:
«Ни хаҡы бар?! Йырламаһын үҙ йырын!»
«Һантый – һармаҡ!» тип ситлектән һалдыртыр
Һантый-һандуғас та берәй кисҡырын...

06.11.2014.

Ҡытлыйәндәр ҡытлығы

Етмеш йыллыҡ «ожмах» осоронда
Ҡурсаусылар «ожмах» ҡапҡаһын,
Ҡапҡа сереп ыуалғас та, берүк
Таҡмаҡлайҙар сереү тапмаһын.

«Ожмах» менән «тамуҡ» дуçлығы, тип,
Был тапманы заман данланы.
Етмеш йәшен тиргән ҡапҡасылар
Малайлығын һаман һалманы.

Ҡытлыҡәләмовтар, ҡытҡылдашып,
Ҡотҡо ҡоя башҡорт рухына.
Ике йөҙлө бысаҡ: һәр икеһе
Ҡырҡа бер үк тормош торогона.

Мөслөләре, бөклө-мүклеләре
Бишек йыры йырлай – «хаҡлы йыр»:

Ике йөҙлө бысаҡ булһа һәр саҡ,
Дуҫлығынан дөңмәҫ ҡотло ер!

Белдек инде, белдек! Бишек элдек,
Бишек йырын мөсләп йырланыҡ.
Шайтан алмаштырған балаларҙы
Ҡытлыҡәләмләнеп ҙурланыҡ.

Дуҫҡайым, тип, алһа ҡосағына
Ҡытлыйәнде «ҡотло башкирин»,
Ҡытлы еңдән – бысаҡ: арҡаһына
Ҡаҙалыуҙан осто башҡырын...

Башһыҙ башлыҡтары күбәйеүҙән
Аҫабалыҡ башын юғалтты.
Башы юҡтың теле, намыҫы юҡ.
Дуҫлыҡ туйлай ҡыҫыр тулғаҡлы...

Башһыҙ башҡорт -- илгә бошмаҫ маңҡорт,
Телергә юҡ хатта теле лә.
Баш урынына ҡытлыҡәләмовтар
Бушҡыуығы өрөп тегелә...

Йыһандай киң дуҫлыҡ өлгөһө, тип,
Мандытабыҙ маңка маңкортто.
Батырҙарын бахыр итеп барын,
Йомшаҡ түшәп ҡаҡка ултыртты...

Зәңгәр экрандары зәңгәләнә,
Мәсет мөнбәрҙәре лаф ора:
«Тише воды, ниже травы буллл!
Әҙәплелек шуны бойора!»

Һәй әҙәпле башҡорт! Һай ғәҙәтле! –
Балаҫланып ергә түшәлдек.
Аҙғынйәндәр аяҡтарын һөртә –
Дуҫлыҡ дөкәнендә көйшәлдек...

Ауылдарҙың алйый алғырҙары...
Мәктәп, балнис, клуб ябыла...
Ере ҡала – баҫҡын баҫып ала –
Баҫрауланыр Урал тауы ла!..

Күрше хаҡы – Тәңре хаҡы, тиеп,

Түреңдән тай – үрләт күршеңде!
Тупһаңдан уҡ тибеп осороуын
Дуҫлыҡ һана! Тартма керешеңде!

Сөнки башҡорт – дуҫ йәшәүсе баш йорт,
Башын бысаҡ ҡырһа, ҡырҡһа ла!
Уралыңда ҡытлыҡәләмовтар
Ҡоро ҡала – ҡырҡмыш йыр ҡала!

Ә һин,
Йыһат,
кит! Һең йәһәт!!!
Ҡырҡмыш йырҙар ерҙә зауыҡлы!
Шулай тиҙәр... Әммә тыуа ирҙәр! --
Керештәре ҡаты һәм уҡлы!

07.11.2014.

Бахырлыҡ

Ләпелдәүек ләплутаттар ләпелдәй
Көндә төнгә ауыштырыу файҙаһын.
Көнөм бөтһә, телем бөтһә нишләрмен?
Ил инәһе Рабиғалар ҡайҙа һуң?!

Ил инәһе итеп кемде кемләнек?!. –
Йәпләнә лә илҡырҡмышҡа йәнәшә,
Тутыйғошлоҡ ятламаһын ләпелдәп,
Йән алыуҙың «йәмле» йырын көйләшә...

Ил ағаһы ҡылып кемде ҡотайттыҡ?.. –
Кендегенән түбән кимәл үтмәне.
Йырлай-йырлай эсте илдең ҡаймағын,
Ышҡылғандан ыштан төбө кипмәне...

Фирҡәләрҙән фырылданы күркәләр,
Мөнбәрҙәрҙә кәүек ярма ярырға:
«Конституция – конец тутция!»,
Асыҡ ишектәрҙе тибеп ябырға...

Ни күрәбеҙ: ҡалдыҡ мәктәп, балнисһыҙ...
Ауыл ҡуба, ҡамғаҡланып, ҡалаға.
«Мама» тиеп сабый теле телләнһә,
«Иван» аты йәбешер һәр балаға...

Башлы тигән башлығыбыҙ – йомоҡкүҙ,
Ҡыубашланып ҡыуһа илде, нишләрбеҙ?
Нишләмәбеҙ – бары сүбек көйшәрбеҙ,
Тешләмәбеҙ – бары телде тешләрбеҙ...

Башҡорт иле башын юйып башҡара... –
Башҡаларҙың башы беҙҙең муйында.
Кәпәсбаштар, яулыҡбаштар – ҡыуыҡбаш,
Ҡыуығына ҡыуыу ғына уйында...

Ҡоролтай тип ҡорғаны ла ҡороһон,
Күҙен йомоп кеүәҫлектә күмһәрҙе.
Батырҙары – бахыр бары... көйшәнеп,
Илсәнлеген билсәнлеккә түңкәрҙе.

Ил инәһе Бәндәбикә ҡайҙа һуң?! –
Һөйәктәрен хата алып киткәндәр...
Урал батыр мәретенән уянмай –
Уяулыҡты ялағайлыҡ иткәндәр...

Ҡайҙа, ҡайҙа Салауаттың ҡылысы?!
Ҡылйыуланмыш ҡылйыланды ҡырҡырлыҡ?
Ҡында ҡынйып ҡыуарғас ил намыҫы,
Батырлыҡты батыра был бахырлыҡ.
10.1102014.

Ҡулсырлыҡ

I

Бороно китек-митек борон замандарҙың
Ҡулсырлығын аныҡ ҡына белмәйем.
Шырпы сыҡҡас, бәғзе шырпый бәндәләрҙең
Хәтәр уйындарын ғына һөйләйем.

Ут ялманы бер көн тоташ ауылды –
Ихатанан ихатаға күсте ут.
Һүндерергә һис бер форсат булманы –
Өйҙәрен дә, бейҙәрен дә итте юҡ...

Торонбаштар тороп ҡалғас беләнде:
«Бөтәһенә себен икән минауат!»
Ихатала шырпы тотоп уйнаған

Балаларға килеп ҡунған ул ҡанат.

Сабыйҙарға ғына хас бит ҡулсырлыҡ --
Уйнап ҡына улар уймаҡ уйғандар:
Себендәрҙе ҡыуабыҙ, тип, ҡуранан,
Аҙбар һаламына шырпы һыҙғандар...

II

Мең туғыҙ йөҙ ун дүртенсе һанала
Һалам менән шырпы ифрат күбәйҙе.
Серелдәүек себендәре үрсене,
Һерелдәүек ҡулсырҙары түл йәйҙе.

Һәй ҡурҡыныс, ҡулсырланһа атайҙар!
Шырпыға бит улар хужа! Ут – ҡулда!
Бәндәләрҙән себен яһау әмәлен
Белә улар болаланған «хаҡ юл»да...

Шырпы һыҙып ут ҡабыҙыу донъяға
Бер ни тормай, ҡыуыу өсөн себенде.
Герман – Рәсәй тигән донъя һуғышын
Тоҡандырып, себенде, тим, кем еңде?..

Австро-Венгрия йортоноң
Һаламына ут төрткән ҙур ҡулсырҙы
Мыйығынан һөйрәп һелкеү урынына,
Шырпыһынан яндырҙыҡ дәү осорҙо...

III

...Береһе «фюрер», береһе «вождь» (юлбашсы) –
Ике йортта ҡулсырлана шырпысы.
Бер-беренән себен яһап яҫҡына –
Тар уларға Ер шарының ҡыртышы.

Ике яҡтан шырпы һыҙып уйнайҙар:
Алданыраҡ кем өлгөрөр, кем ҡыуыр!
Ике баштан тоҡандырғас һаламды,
Ҡитға яна! Ҡулсырлыҡты кем быуыр?!

Быуылмай ул! Тороп ҡала ҡулсырлыҡ!
Баяғы уҡ шырпы – ҡулсыр ҡулында!
Атайҙарҙың ҡулсырлығы ҡурҡыныс
Шырпы һыҙып себен ҡыуыу юлында...

IV

Ике мең дә ун дүртенсе һанала
Ирлек һандалында ирҙәр һынала.
Шырпы тотоп тыуа бәғзе дыуамал –
Ҡулсырлығы ҡул осона йыйнала...

Ах был себен! Тынғы бирмәй бызылдай
Хас та фашист! Сәбәләнә оло йорт.
«Һайлауҙары – майлау», тиеп тызылдай...
Оло йортта себен гиҙһә, була хөрт...

Һаламы ла етерлек тә... төрт кенә! –
Шырпы ҡулда! Ил хаҡ юлда – бәхилләй!
Әммә, әммә... теге бахыр ауылдай
Үҙең ҡуша янырһың, тип, йән йәлләй...

Төртмәһәң дә, төртөрһөң был себендән!
Күрше хаҡы – Тәңре хаҡы бар тағы...
Ут күршеңдә майҙан асҡан себендәр
Килеп тулһа... билдәлелер аръяғы...

Шуны күреп туҙғышмаһын бындағы –
Шырпы һоноу – оло һауап, күршегә!
Ҡулсырланып ҡыуһын фашист себенен –
Ирлек кенә өҫтәр атай кешегә!

Эй ут дөрләй! Ҡыуаныша ҡулсырҙар!
Һауаланып уйнай тамуҡ уттары!
Тик шуныһы: риза түгел уйынға
Ҡитғаларҙың төрлө-төрлө яҡтары...

Хатта океан аръяғынан арбайҙар...
«Санкция»лап сал елкәне тунайҙар...
Себен ҡуна аҙыҡ аҙған кәштәгә –
Дөкәндәрҙән себен ҡыуып тулайҙар...

Иң хәтәре – шырпы ҡулсыр ҡулдарҙа,
Ҡулсырҙары йортобоҙҙо ураҡкан.
Шырпы әгәр был тарафтан һыҙылһа,
Һыҙыласаҡ шул уҡ шырпы һәр яҡтан...

Шырпыларын йолмаҡ була Ҡыш бабай,
Ялҡын яғып биҙәмә, тип, шыршыны...
Дөрләп янған ҡулсырҙарға ярҙамға

Оҙатабыҙ яңы һалам, шырпыны...

Балаларҙан боҫто бөгөн ҡулсырлыҡ –
Ҡулсырлана ирҙәр, бөтөн Ер шары.
Өсөнсө ҡат көл итергә донъяны
Шашынабыҙ... Уймаҡ уйын был яңы...
29.11.2014.

Крымнаш

Башҡортостан Яҙыусылар берлегенең
80 йыллыҡ юбилейына

Крымнаш бит, дуҫтар, Крымнаш! –
Елкенеүҙән аҡыл сөйөлә.
Аҡылыбыҙ күсһен Ҡырымға!
Ел ҡалһа ла ярай мейелә!

Елғыуарҙың елле кеҫәһе –
Һәр ҡырымдаш ҡосһон миллион!
Кеҫә төбө елләү хаҡына
Ил бюджетын ҡыҫһын ел-уйын!

Бюджет бүстәк беҙҙәй ирҙәргә! –
Уралдың күп алмас, алтыны!
Аукцион сүкеп осортһаҡ,
Елгә дөрләр йөрәк ялҡыны!

Ялҡынланып ерҙе сорнарбыҙ,
Планетаны ялҡын уратып!
Елле елгә ҡаршы төкөргән
Бәндәләрҙең хаҡын хурлатып.

Ялҡындан тик ялҡкан Крымнаш, --
Ерҙәре ныҡ көйә ялҡындан.
Һуғарырға етмәй һыуҙары...
Ҡыуан еле ала алҡымдан...

Крымнаш шул тоже горе наш! –
Күлкеп ятыу беҙгә ярамаҫ!
Ағиҙелде, Яйыҡ, Өфөнө
Крымнашҡа борһаҡ, ер янмаҫ!

Их, килмәй шул, килмәй әхүәлдән...
Урал батыр ырып ҡалдырған.
Бирер инек Урал тауын да,
Урал бирмәç... баштар ҡаңғырған...

Их Крымнаш, беҙҙең Крымнаш,
Ни хәл генә инде итергә?
Әллә, тимен, булып ҡырымдаш,
Түрәғара күсеп китергә?

Эйе, эйе, дуçтар, китәйек!
Гөл итәйек көйгән саңдарын!
Комфорт кәрәк әммә беҙҙәргә
Тәүбаштан уҡ! Күсеү ғәмдәрен

Күсерәйек практик ғәмәлгә:
Ҡымыҙға бит күптән күнектек!
Ебәрәйек тәүҙә бейәләр –
Ҡымыҙ бешһен ҡыҙҙар күп итеп!

Бал ҡорто һәм Урал йүкәһе
Бара торһон беҙҙән алдараҡ.
Бында шиңгән мәктәп, балнистар
Крымнашта ҡалҡһын ялтырап!

Яслеләр ҙә күсһен етерлек,
Сағаларҙы беҙҙең бапларға.
Һанауниктарҙың иң һанлыһы –
Маҙаларҙы беҙҙең һакларға!

Йолҡоп алып Урал ҡурайын,
Ултыртайыҡ Крымнашҡайға.
Тамырланып иң шәп ҡурайсы,
Йәм өçтәһен тәмле ашҡайға!

Халыҡ шағирҙарын үрсеттек –
Ҡырымлашһын берәй тиçтәһе!
Башлыҡ үҙе башлап барғанда
Бик теләр бит мәҙех ишетәһе!

Крымнаштың башлы башлығы
Аҡтау төбәгенә баш итер.
Һыҡтап ҡалған Урал иленең
Моңдо бәғеркәйен таш итер...

Ҡәҙимгенән ялһыҙ ялпылар
Ятып ҡалыр ҡатып Уралға.
Шулар араһында үҙем дә
Ошо йырҙы йырлап торам да!

Башһыҙ, ашһыҙ тороп ҡалһаҡ та,
Башйортонан биҙмәҫ башыбыҙ.
Ә шулай ҙа Крымнаш яғына
Башты бороп ҡына – яҡшыбыҙ...
10.12.2014.

Ялмандар

Ялағайҙар менән тулды донъя, --
Яланыусы ялман-ҡомағай.
Ян-яғына ялғап яландырта
Ил башҡайын борған ил ағай.

Ил ағаһы, тиһәк, ил ҡазаһы, --
Кимерәләр ҡаҙна ҡаҙыһын.
«Аға» баға, илгә имгәк таға,
Илаһилап ялман яҙығын...

Алдын-артын ялай дәү ҡомағай,
Вағырағы – табан килбәтен.
Әсәһенең тапап әсәлеген,
Башлап бара«ялман милләте»н...

Яңы «милләт» -- ылғый илгә ғилләт,
Ил намыҫын кимтеп-кимергән.
Намыҫ намы ҡалған арығайып,
Намыҫһыҙлыҡ намы һимергән...

Һимерер шул, һөмһөҙ ялағайлыҡ
Ҡанунланып унан ялғанғас!
Ялманлыҡҡа йәнен ялғатмаһа,
Ҡалыр ине «король яланғас»...

Ялманланып иләй ил иләүен,
Иләктәрҙән беҙҙе үткәреп;
Иләк өҫтөндәге ил ирҙәрен
Иләү сүплегенә түңкәреп...

Үҙе шөрләй, үрҙән ҡанун эҙләй --
Үрҙең к...тен ялау хоҡуғын...
Бар, бар ирҙәр! Яланмаç яугирҙәр! --
Яçауларға Урал мылтығын!

20.12.2014.

Кроншпан-Крематорский

Тарих үҙе башын вата бөгөн:
Кем алдаған, кеме алданған?
Ҡара йорттоң ҡара шәүләләре
Ҡырғын-шпананы яллаған.

Кронш-панский тиҙәр уны –
Крематорий тейеш һалырға.
Тамуҡ шайтандары саҡыртылған
Урал урмандарын яғырға.

Суйын юлы шпан-шпанаға
Тарттырылған – уçлап ауыҙы.
Балға – дегет, шайтандарға – һағыҙ
Ағыҙасаҡ ҡайын ҡайыҙы.

Шаулап торған йәшел ылыçтарҙың
Ҡуптарылыр төбө-тамыры.
Кроншпан крематорийына
Утын кәрәк, шайтан алғыры!

Сәсәй-сәсәй тамуҡ киçәүҙәре
Ыçмаҡлағас һыуҙы, һауаны,
Ҡараҡ йорттоң караҡ шәүләләре
Әжәлләтер һуңғы дауаны...

Ул әжәлдән янып төтәй, тиҙәр,
Күктә – ҡоштар, һыуҙа – балыҡтар.
Тәмәкеһен ҡапмай эстән көйөп-
Көлләнер, ти, хатта халыҡтар...

Крематорий сөнки күкрәктәрҙә
Бар йәнлектең, һәр бер бәндәнең!..
Гүр хәйерен һәр кем үҙе бирһен,
Ҡараҡ кеçәләр көр бәçләнһен!

Халыҡ – байлыҡ: башкөлләйгә яныпп,
Көлдән килер кемгә алтыны?
Крон-шпанский-шпананы
Яға алмаç, тиҙәр, ялҡыны...

Шайтан һумалаһын ҡайнатырға
Киçәүләнер үҙе, ялланып.
Ҡараҡ шәүләләре шул тамуҡҡа
Уның менән төшөр ялғанып!
30.12.2014.

Мөһөр

Тыумай ҡала тыуыр китаптарым --
Юғарынан мөһөр һуғылған.
Ғәҙеллек һәм Хаҡлыҡ шаңҡытылған,
Ил Намыçы алйып йығылған.

Ҡара мөһөр ҡарай маңлайымдан,
Салауаттың «ВОР»лы йөҙөндәй.
Ҡайсылатып ҡыйған ҡамсылары
Киçә, киçә йәнде, өҙөлмәй...

Башҡортостанымдың әсәйлеге
Семтей, семтей, үгәй әсәләй.
Ҡоролтайҙың ҡырҡмыш ҡарлауҙары
Теләә телде, яман силсәләй.

Үгәй әсәйләнгән Күк Уралым
Күкһәүҙәргә имсәк имеҙә.
Үҙ улдарын убып упҡындарға,
Үбә-үбә өрәк тергеҙә.

Өрәк йөрөй өрөп өрөнтөһөн –
Китә Себер Урал тоҡомо.
Көләс көндө төнгә төңөлдөртөп
Ҡара ҡарпый – Шүлгән шауҡымы.

Аҡ күңелдәр күмһеп ҡаралана,
Яралана ярһыу яраны.
Түштәренә көмөш-көлтөр тегеп,
Ҡөҙрәтләнә көндөң арамы.

Бронзаланып ҡалҡа майҙандарҙа
Көмөшләнгән зәғиф-зәнкиҙәр...
Ҡара мөһөрләләр ҡарай күҙгә –
Буранғолдар, Бабич, Зәкиҙәр...

Ҡасан килер, әллә килмәҫ тәме
Киңгәү башҡорт кинәт аңына?
Йоҡлатып бит уны юхалары
Ҡәбер ташы ҡуйҙы янына...

Буйымда уҡ быуып туңдырылған,
Тыумайынса ҡалған хитаптар
Тулғаҡлатып туҡмай тыу толҡамды, --
Ил белмәҫлек бөтмәҫ ғазаптар...

Мыйыҡ бороп, сүс һаҡал һыпырып
Хуплай үрҙән мөһөр муллаһы:
Ҡара мөһөрҙәргә – ҡар ҡарыуы,
Көмөш-өләшкә – һый-ҡалъяһы!

Бөйөк Мөхәммәтша Буранғолдоң
Ҡатарында ҡатам, ҡанһырап.
Айырма шул: «ҡара ҡарға»лары
Килмәй төнөн, ҡорбан-йән һорап...

Ҡарыулыға ҡағып ҡара мөһөр,
Муртайталар мөслө башҡортто.
Нисә быуат инде бала быуҙы!
Әсә ҡарынында баш ҡырҡты!..

Башҡортлоғон илдең ҡырсып ташлап,
Мөһөрсөләр мөҙҙәт яҡшырта.
Бөгөн инде башҡорт юхалары
Ҡара мөһөр һуға башҡортҡа.
08.03.2015.

Көпәш-кәбәк

Көпәш-кәбәк ҡунды түремә,
Мыйыҡ бороп, кейеп көпәшән.
Эсе – бушлыҡ, ҡара ҡыуышлыҡ, --
Ҡабыҡ ҡыуы ғына, бөтәшкән.

Мыйыҡ осҡайҙары мәскәүле,
Мәселәнеп сысҡан ауларҙай.
Табынымдың татлы ниғмәтен
Ҡыуыш бушлығына бауларҙай.

Ил ағаһын алыр түрбашта
Мыйыҡ бороп кәбәк ултыра.
Ултыраһы ғаиләм урынын
Көпәш көндәштәре тултыра.

Башы – бушлыҡ, аҫты ҡыуышлыҡ –
Көпәшәнле кәбәк-көп кенә.
Мыйыҡ мәскәүенә мәскәүләп,
Ризыҡ һура төпһөҙ төбөнә.

Йәнемде -- бар рухи сәмемде
Үҙемдең үк һура эсемдән:
Көпәш-кәбәкләнә есемем...
Осам табынымдан... бисәмдән...

Ел сығарып йүнһеҙ егенән
Һыҙғырталар, йәнде һыҙлатып.
Көпәшләнгән көпшәк өйөмдән
Тибәрәләр мине, «выжт!»латып...

...Ҡуна, ҡуна ҡотһоҙ ҡибланан –
Йортобоҙҙо кәбәк тултыра!..
Һәр бер өйҙөң һәр бер түрендә
Мыйыҡ бороп кәбәк ултыра...

Мыйыҡ мәскәүенә сырмалтып
Маңлайымдың урал-урайын,
Маңҡорттарым һала маңҡаға
Башҡорт моңло башҡорт ҡурайын...

Кәбәкләнгән өйөм, хуш инде! –
Көбәкләнеп аҙам Себергә.
Буранбайҙар эҙен эҙәрләп,
Көбәк-эттәй еҫкәп йөрөргә.

Еҫем-ҡоҫом ерҙән елләнер,
Йән һатырман, һалып бурысҡа.
Кәүек башым, кәбәк тоташым

Мираçланыр меçкен ырыçка...

Мәсем тауы – «Максим» тау хәҙер...
Уралым уҡ сәсәр кәбәктән...
Бирешкәстен бире бурына,
Биртенеүҙәр -- беҙҙең ғәҙәттән.

Әнә маңҡорт мантый маңҡаға,
Мәскәүлеләр һурып ҡартаһын...
Оран: «Башҡортостан – һәр остан
Кәбәгстан тиеп маҡталһын!»

Мыйығынан матҡып ормағас,
Үҙ Уралым инде миңә ят.
Һыбыҙғыһын кемдең һыҙғыртып
Һуйыр икән йәнде был аят?!.

Ҡалды инде йүнһеҙ елләнеп,
Телһеҙләнеп беҙгә йәшәргә:
Салғыйымды уйып күт ямап,
Танауымды ҡыйып ашарға...

24.03.2015.

Ҡаза

«Ямантауҙы йотҡан Мортаза»
Башҡорт өсөн булды бер ҡаза.
Торатауҙы, Йөрәктауҙы ла
Һатыр ине һәм Ҡуштауҙы ла, --
Аллаһынан алды ҙур яза,
Ояһынан ауҙы Мортаза...

Урынына китте ултыртып
Ҡоллоҡ ҡолон, «һат!», тип ҡотортоп.
Ҡолонланы – шылды хоҡуҡтар,
Аçабалар -- булды мәхлуҡтар...

Ҡолонлай ҙа ҡыла ҡиәмәт,
Ҡиәмәте – илгә хыянат...
Үҙ теленә илдең хаҡы юҡ,
Теле юҡтың, тимәк, заты юҡ!..

Заты юҡтар елгә гел оса...

Йот-килмешәк, көләп, ил быса...
«Минән һуң да ҡалды, -- тип, -- ҡаза!»
Йыуатамы йәнен Мортаза?..

Курә, күрә Аллаһ быны ла –
Ҡолон һалыр ҡоллоҡ ҡоло ла!
21.04.2014.

Конституция

Башҡортостан тигән ыҫтанда
Конституция бар ине.
Исемкәйе ҡалды хәрефтә, --
Есемкәйе йәнгә зар инде...

Ҡоролтайҙар ҡороп аттылар
Тәүҙә ыстатья һәм һүҙҙәрен.
«Суверенитет»тың, ҡылыслап,
Соҡонолар йәнен, күҙҙәрен...

Йәнеһайҙар, зинхур, баһбайҙар
Кәбеҫтәләй уны мөнтәне:
Кәзәләрҙе ҡуйғас һаҡларға,
Кәзә үҙенекен үтәне...

«Төп Закон»дың алғас йәнкәйен
Ыстатьяһы һайын һыпырып.
Башҡортостан тигән ыҫтанды
Хәрефтәре талай ҡотороп...

Үҙаллылыҡ үҙе –үҙ алһыҙ,
Арты ғына, әнә, һөйрәлә.
Милләт тигән милек миңрәһен –
Йөрөмәһен беҙҙең эргәлә!

Ҡалғандары – ҡалғыр ҡаранда,
«Өф!» тигәндән өркөр Өфөңдәй.
«Хужаһы – һин!» тигән ҡанундар –
Ас тамаҡҡа икмәк еҫендәй...

Хәрефтәре бар ҙа, хәле юҡ...
Хәле юҡтың йәнгә йәре юҡ...
«Һауаң» тиһә – һулар һауаң юҡ,

«Һыуың» тиһә – һыулар һыуың буҡ...

«Ереӊ» тиһә – тая табаның,
«Төп Закон» бар, байман ҡайҙа һуң?!.
Ереӊ-һыуың-һауаң – төшөңдә, --
Йырла, башҡорт, данлап файҙаһын!..

...Йүнһеҙлектең йүнһеҙ күҙәһен
Ултырҡандар, әнә, юғары.
Конституция – кәбеҫтә,
Һаҡлаһын, тип, ҡаза ҡомары.

Мөнтәлде лә төбө мүкләнде...
Кәзә -- маһир йышып-салырға.
Инде «Башҡортостан» тигәндән
Тейеш күсәне тик ҡалырға...

25.04.2015.

Иблес, Батша, ҡара тап

Иблес булған ул саҡ фәрештә
Аллаһыға хеҙмәт итеүсе.
Ашырғандар Аллаһ әмерен
Ябраил һәм Иблес икеһе.

«Мең яҡшыға булһын бер яман», --
Ябраил, ти, теүәл башҡарған.
«Мең яманға булһын бер яҡшы», --
Киреһенсә Иблес атҡарған...

Ябраилдың ҡанат аҫтында
Аҫылланған ерҙә яҡшылыҡ:
Мең яҡшының аяҡ аҫтында
Интеккән бер яман-шаҡшылыҡ.

Аллаһының изге еренә –
Уралға нәҡ Иблес уҡталған.
Мең яманды унда тыуҙырып,
Бер яҡшыға нәфрәт туплаған.

«Башҡорт, -- тигән Аллаһ бабама, --
Раббыңдың бул һынмаҫ ҡашҡаһы!

Яманлыҡты еңеп сығырға
Өлгө алһын һинән башҡаһы!»

Иблесйәнде лә, ти, ҡалдырған:
«Тәүбә ҡылыр, айнып төҙәлер...
Ябраилдың яҡшы үрнәген
Өлгө итеп йәне йүнәлер».

Төҙәлмәгән Иблес, төңмәгән –
Иблеслеген ҡылған аҫтыртын:
Юҡ итергә ерҙән яҫҡынған
Раббыһының Урал башҡортон...

Ябраилдан яман көнләшеп,
Эшләй биргән эштең киреһен:
Мең ямандың ҡуйған башына
Батша итеп яман береһен.

Мәскәү йылғаһының убаһын
Ураттыртҡан таштан, мәскәүләп.
Керәмәлгә, тигән, кермәһен
Һис бер яҡшы, хатта мүкәйләп!

Мәскәү биргән ҡылдан нескәрәк,
Мәскәүлә, тип, яҡшы-ҡолдарын.
Мәскәү йылғаһына батырып,
Теүәлләрбеҙ түтә юлдарын!

Килтергәндәр илдән мәскәүләп
Ябраилсан һәр бер яҡшыны.
Тирмә ҡороп боҙға, мәкеләп,
Керетқәндәр: «Табын аш-һыулы

Көтә һеҙҙе тирмә түрендә!» --
Керә-тора халыҡ – һаны юҡ.
Береһе лә сыҡмай тирмәнән,
Боҙ аҫтына китә – ҡаны юҡ...

Башҡорт балҡый ләкин Уралда –
Ала алмай Иблес ҡотҡоһо!
Мәскәүҙәрен өҙөп кирелә,
Яҡшылыҡтың яҡшы тотҡаһы!

...Иблес илә Батша-мәскәүле

Хәүефләнеп ҡора ҙур ғәмәл:
«Аллаһының борһаҡ ҡояшын,
Һуңғы хеҙмәт ҡылыр был әмәл!

Раббылары сөнки яңылышҡан –
Көн йөҙөндә ҡалған ҡара тап!
Ҡара таптың ҡара ҡарыуын
Башҡорт Уралына ҡаратһаҡ,

Һүнер ерҙә һуңғы яҡшылыҡ!
Сәскә атыр яман-шаҡшылыҡ!»
Иблес ҡөҙрәтенең сиге юҡ –
Бора былар Көндө, ашығып...

Ябраил, ти, осҡан асманға,
Раббыһына хәлде еткергән.
Ирек ҡуйып ике яманға,
Аллаһы, ти, эшен бөтөргән:

Ҡара табы көндөң боролған
Иблес менән Батша башына...
Ошо хаҡиҡәтте иҫләһен –
Сама белмәй кемдәр шашына...
11.05.2015.

«Теге донъя»нан репортаж

Быйыл (йәғни 2015 йылдың 27 майында), уйламаҫтан-көтмәҫтән, үҙемдән генә түгел, хатта Ғазраил әфәнденән дә һорап тормай, «Башҡортостан» гәзитенең «һәр фәнгә лә маһир» мөхәррире Нияз Сәлимов мин фәҡирегеҙҙе туп-тура «теге донъя»ға (баҡилыҡҡа) бырақтырҙы – гәзиттең шул көнгө һанын ҡарағыҙ: «Йыһат Солтанов (1932 – 2015)» тип, фанилыҡтан китеүем шаҡырайтылған... Моғайын, Йыһат атлы ҡәләм эйәһен ифрат яуаплы эшкә – «теге донъя»нан репортаж яҙырға ебәрәлер, тип төшөнөп, хәсрәтләнә-хәстәрләнә күҙем эленеп киткәйне, үҙемде кинәт баҡи донъяла тойҙом...

Барғас та уҡ Ябраилға өндәштем:
«Күрһәтмәһен үтәп маһир иптәштең,
Бурыслымын бахырҙарҙы күрергә,
Бәйнә-бәйнә уға хәбәр бирергә –
Бында нисек йәпләшкәнен һәр кемдең,
Зинһар, әшкәрт миңә!» -- тиеп үтендем.
-- Ярар, -- тине, кире ҡаҡмай Ябраил, --

Хәбәреңдән фәһем алһын аңра ил!
Мәңгелеген-бак̒илығын уйламай,
Фанилык̒тың өс көнлөгөн шәйләмәй,
Илен, телен һата бәндә! Намыҫын
Һалып тапай – белеп торам барһын!
Бәйнә-бәйнә бәйән к̒ылһаң әгәр ҙә,
Ғибрәт бирер таш̒ка баҫкан хәбәр ҙә! –
Һәм Ябраил күрмәгәнде күрһәтте!
Белгән булһам... тешләр инем терһәкте!..

Юлыңғайы юлбашлык̒тан һораштым:
«Хәле нисек Венер Йәнбәк к̒орҙаштың?»
-- Хәле як̒шы. Ожмахта ул эскерһеҙ.
Ожмах к̒ағиҙәһен ятлай бик әрһеҙ.
«Тойғон к̒усты? Киткән ине... К̒айҙа ул?»
-- Тура түренә ожмахтың алды юл.

...Алдыбыҙҙа оҙон һәм киң коридор –
Ике башта ике ишек тора ҙур.
Бынынан хушбуй хушы аңкыла,
Тегеһенән һумала-еҫ ағыла...

Ике ишек араһында шул ара
Өйөр-өйөр к̒ара халык̒ болара:
К̒асалар ҙа һумалалы һаҫык̒тан,
Хушбуй еҫкәнәләр ярык̒-кыҫык̒тан.
Ябраилды күргәс – этеш һәм төртөш:
«Хушбуй миңә, миңә!» -- тигән иҫкәртеш.
Бер-береһен ауҙаралар, йығалар...
Ғыжылдатып муйынынан һығалар...
Төҫмөрләнем үҙәгендә көрәштең:
Әсғәт, Нәжми, Ғәзим, Нәжиб-керәшен;
Денис Исламһыҙы бергә бутала
Бер йотомлок̒ хәмер көҫәп тупһала...
Олтангорой Рәшит, Динис, Булаттар –
Блат артынан к̒ыуыусы браттар,
К̒аға алмай бында блат ишеген,
Тетрәнәләр тойоп тамук̒ тишеген... –
Кем генә юк̒, кем генә юк̒ өйөрҙә!
Теҙә китһәң, булмаҫ-булмаҫ, тиерҙәр...

К̒ара йөҙлө былток̒омдоң имеш тә
Гонаһы ла, сауабы ла бер кәштә.
Ябраил, ти, тейеш үлсәп к̒арарға,

Ҡайһы ишеккә ҡайһыны ярарға...

Ҡара өйөрҙәрҙе һөрөп бер ситкә,
Мине оҙатыусым эскә керетә.
Нимә күрәм! – хуш һауалы гөлбаҡса!
Хур ҡыҙҙары бейеп йөрөй шул саҡта.
Хозур ҡоштар хозурланып һайраша,
Ҡарап торһаң, тылсымлы бер тамаша!
Фаниҙағы дуҫтарыма оҡшатам,
Ҡанаттарын күреп тағы шаҡ-ҡатам:
Ҡошҡа әүерелгән, эйе, бәндәләр –
Шундай икән ожмахтағы ғиләләр!

Һабаҡ бирә мин-бәндәгә Ябраил:
-- Был ғиләне, аңшаймасы, аңра, бел:
Бына Уран... Фанилыҡта тар урам
Тейҙе уға... Тик төңөлөп торманы –
Илен иңләп йырланы ла йырланы.
Һабантурғай булып бына сыңраны!

Диананың тыңланыңмы йырҙарын?
Йөрәгенән һыҙҙы Урал моңдарын.
Һандуғасы булды хәҙер ожмахтың,
Фани туңйән, туңҡолаҡтар шаҡ-ҡатһын!

Кәкүкләнеп күкелдәйҙер Фәриҙә,
Теле тотлоғалыр өс ай йөрөүҙә.
(Фанилыҡта оҙонлоҡто үҙһенмәй
Ҡыҫҡалыҡҡа күскәнгәлер ерһенмәй...)
Өс айҙан һуң оҙон моңло тағы ла –
Килгән, тирһең, бында Урал яғы ла!

Саңҡ-саңҡ итеп саңҡый Урал бөркөтө –
Шамил Ҡолбарисов бит ул – йыр ҡото!
Биишева шиғриәтен ҡотланы,
Мөстәйҙекенә тәрилкә тотманы.
Мөстәнләнеп мөслө быуғас тамағын,
Китеп барҙы тамамламай һамағын.
Баһа белмәй фанилыҡта ҡолдар һис... –
Саңҡый мәңгел хозурлыҡта Ҡолбарис!

Был ни тылсым-моң ағыла баҡсанан –
Бар ҡоштарҙы әсирләгес саф аҙан!
Күк Уралы, Иҙел, Яйыҡ, Һаҡмары

Ауаздарын ҡушҡан, тиерһең, бары!
Тылсым аңҡауынан хөрлөк һуҙыла –
Ғәзиз Әлмөхәмәтов был һыҙыла!

Тамуҡ ҡаҙанына ҡапҡан бахырҙар
Фанилыҡта фыртый ине, батырҙар:
Боғаҙына бөкө тыға алмағас,
Ҡара йортҡа ҡарауыллап ҡамағас,
Ишелгәстен ғәзиз моңдан таш диуар,
Ғәзиз башын иҙә һуғып шаштылар...

Моңо ашты ләкин ожмах түренә,
Тыңлаусылар – изге йәндәр – күренә:
Мөхәммәтша, Бабич, Афзал, Дауыттар;
Заһир, Имай, Әбүс, Бикбай, Яҡуптар;
Ғәли, Рәми, Муса, Рафай Сафиндар,
Хакимдарға баш бирмәгән Хәкимдәр;
Рәшит, Ғәйнан, Һәҙиә, Рабиғалар
Моңланышып ҡыла изге доғалар;
Шәриф, Харис, Тойғон, Даян ултыра,
Фани моңға баҡи моңон тултыра;
Ырымбур төбөнән мине сығарған,
Мөйөш биреп, «Һәнәк» эшен туғарған
Шат Идиәт ағай ҙа бар был ҡорҙа
Һәм Рафаэль Аҙнағолов – шәп мырҙа!

Йәнәшәлә былар менән – берҙәм ҡор:
Әхмәтзәки, Сөләймән, Муса-батыр;
Йомағолов, Ҡарамышев, Ҡулайҙар
Йотлоғошоп Урал моңон тыңлайҙар.

Ә һауала оса күпме фәрештә!
(Аллаһынан өлгөр улар һәр эштә).
Арала бар ап-аҡ кәфен-көпәйле,
Буйындағы тыумаған пак тәнәйле –
Тыуҙырмайса Ылауирҙан булғанды,
Ниңә икән баҡилыҡҡа юлланды?!.
Сеңләй йөрәк аҫҡайында тәнәйе,
Башҡортомдоң тыумай ҡалған йәнейе...
Әхмәҙиева Флүзә-шағирә
Тулғаҡланып, таба алмай илерә...
Сабый ғына фәрештәләр бишектә...

...Килеп еттек һумалалы ишеккә...

Асып керҙек, мәхшәр күрҙек берюлы:
Ҙур ҡаҙанда ҡайнай ерҙең ир-улы...
Суйын ҡаҙан эсе – ҡайнар һумала,
Һумалала, сыйнап, кемдәр болғана...
Киҫәү киҙәп шайтан ҡаҙан ҡайната,
Бер ҡыҙҙырта ялҡынын, бер яйлата,
Боҡор-боҡор күтәрелә күбеге,
Күбек һайын ҡалҡа сәстәр сүбеге,
Бахыр баштар олой, яман үкерә,
Алҡымынан һумалаһын төкөрә –
Ҡаҙан ашып шап-шоп төшә һумала,
Төшкән ерҙә әллә кемдәр сыуала:
Хап! – иттереп һөйәк һелтәгән эттәй,
Һәр һумала-төкөрөктө төшөртмәй
Йотоп тора бер-беренән ярышып,
Йотмағанды шайтан ҡыйнай орошоп –
Ҡуна башҡа ҡыҙған тимер киҫәүе
(Һәр меҫкендең ҡыйналмаҫҡа иҫәбе),
Йығылғандың йырып көргөй осаһын,
Һөйләүҙәре ҡыйын тамуҡ ҡиссаһын...

Ҡаҙан ҡайнап төкөрә лә төкөрә,
Төкөргәнен былар йотоп өлгөрә –
Фанилыҡтан булып холуй-ялағай,
Түрә күтен ялағандыр һәр ағай...
(Таныным мин уларҙы... тик баҙмайым,
Исем-шәрифтәрен бында яҙмайым...)

Ҡайнай ҡаҙан, күбек шартлап ярыла,
Һумаланан икәү үргә һарыла –
Мөстәй менән ҡосаҡлашҡан Ыратмир,
Башҡортлоҡто башһыҙларға килгән сир...
Тәфтиләү тарҡалғас шаң ҡарынында,
Эполеты – икәүҙең яуырынында...
Улар менән бергә, фани саҡталай,
Сәйфи, Таһир, Ғилемдар, мут Атнабай...
Күмәк улар – предтар, замдар, пом-помдар –
Иблеслеккә хеҙмәт иткән тоҡомдар...
Барыһы ла яман олоп үкерә,
Холуйҙарҙың ауыҙына төкөрә...

Ябраилым әйтте: -- Күреп ғибрәт ал:
Иман ине улар өсөн ҡөҙрәт, мал...
Тәфтиләүҙәр тәне – инде һумала...

Мөстәнлеләр сыйнай ана шуға ла!
Һумалаға ҡалғас былар ҡаҙанда,
Фанилыҡтан килер яңы команда!..

Уй ҡурҡыныс! Улар бит күп ултыра –
Аҡ йортта һәм Ҡара йортта ҡотора.
Ҡотороғо ҡоторталыр илдәрҙе,
Теш ҡайралһа, тешләтәлер телдәрҙе.
Мәктәп, клуб, шифахана ябыла,
Телһеҙйәндәр Себерҙәргә ағыла.
Әрем, билсән биләне ил баҫыуын,
Ауылдар юҡ – зыяраттар бар йыйын...
Урмандарҙы ятбауырҙар киҫәләр,
Ил һыуҙарын килмешәктәр кисәләр.
Урыҫ бала таба башҡорт бисәләр,
Хатта йәһүт, татар булып үҫәләр...

Ә рухыбыҙ? – ура беҙҙе мөстәнлек,
Мөстәйлектән мираҫланып күскәнлек.
Китте... ләкин ҡалды китек ҡатаһы,
Шул ҡатала йөрөй иблес батаһы --
Ылауир тип ымланалыр шайтандан.
«Мөстәй – хоҙай!» -- тип доғалай һәр таңдан...

«Хоҙай»ы Күк Уралды күп тибәрҙе,
Бөйөк Буранғолдо Себер ебәрҙе.
Ҡырҡты аҫтан, ҡалҡһа башҡорт сәскәһе –
Яныбай, Зәйнәб, Йыһат аҙмы сәсәне...
Хатта фронтташы Нәжми Назарҙы
Судлашырға етештереп буҙарҙы...
Яҙышһа ла камил башҡорт телендә,
Тел имсәген тешләп өҙҙө тегендә...
Тәфтиләүҙең ләғнәтләнгән шәүләһен
Күреп, ҡорҙо фанилыҡтың хәйләһен:
Ғазраилы яҡынлашҡас һарайға,
Тотондо башҡортто яҡлап һайрарға...

Ылауиры, вариҫы, тим, шәп шилма:
Бурҙайлығын хоҙайлата шып-шыма.
Хәйләлекле сазын баштан башланы:
«Башҡорт яҡлы» булып ыҙан ашланы.
Алҡағыллы алас булды Рәмигә –
Аҫтыртынлап яҡынлатты мәрейгә...
Киҫә аҫтан – һуғып йыға киҫтәнһеҙ,

Күпме тапҡыр ҡанап ауҙыҡ иҫтән беҙ.
Һанай үҙен берсә сиған бароны,
Тәре танһый түше, уҡа – яурыны...
Иблес иләүенә сумып ҡашынан,
Иблеслеге ашып ките башынан:
Ҡоролтайҙа Башҡортостан-балҡырҙы
Ҡороторға ҡул күтәреп ултырҙы!..
Шайтан улы – башҡортмон, тип ҡоторҙо!

-- «Хоҙай»лығы ҡалыр бары төшөндә,
Күп ҡыҙырмаҫ, ҡайнар ул да ошонда! –
Тине, ҡаҙанды күрһәтеп, Ябраил. –
Килтерәсәк уны ла бит Ғазраил!

Хәтәр, хәтәр миңә ошо киҫәтеү –
Минең дә бит гонаһтарым күп әтү...
-- Юҡ, һин, -- тине, -- һыймайһың был теҙгескә,
Сауаптарың баҫа бизмән-элгестә.
Иң мөһиме – намыҫыңды һатманың,
Баш эймәүсе колоннала атланың!

Хозурланып ошо бөйөк баһанан,
Ҡалғым килде, биҙеп фани-яфанан.
Тик Ябраил әйтте: -- Һине ебәргән
Темеҫкенгә фарман еткер үрҙәрҙән:
Тәфтиләүҙәр ҡайнаған ут-ҡаҙанда
Ҡайнаясаҡ унның да мут команда!

...Күҙ алдымдан юғалғайны Ябраил,
Хасил булды эргәмдә хас Ғазраил:
-- Аллаһынан өҫтөнлөклө ирме һин?!
Аҙып-туҙып ниңә бында йөрөйһөң?! –
Шытырлатып алды ла ҡаҡ елкәнән,
Күткә типте... Сыҡтым баҡи-өлкәнән!..
07.06.2015.

Көфөр Күмеркеләтов

Бер дуҫым бар ине уҡығанда –
Мөхтәр Тимербулатов, ир-фронтовик.
Танкы батальоны комсоргын
Яратҡандар унда, фронтта, бик.

Тыныс тормошта беҙ, икебеҙ ҙә,
Һуңлабыраҡ бөттөк вуздарҙы.
Әммә башҡаларҙан элегерәк
Нығыткайныҡ, буғай, выжданды.

Хәтеремдә: Мохтар фатирында
Фекерҙәрҙе көйләп ултырыу.
Ыштанһыҙ шуҡ малай, ғауғаланып,
Өҫтәл аҫтында эш бөлдөрөү...

Танауҙарға еҫе бәрелгәстен,
Һөйрәп алды Мөхтәр малайын...
Табын ҡото ките... әммә һөйөп
Иркәләнек шуҡлыҡ шалайын.

...Иркәләнеп үҫкән... Утыҙ йылдан
Күрҙем уны өҫтәл артында.
Тәпәш буйлы ҙур чиновник булып
Эш бөлдөрә нәшер йортонда.

Еҫе сыҡмай... Әҙип ҡулъяҙмаһын
Төтәтмәйсә генә яндыра.
Көлө лә юҡ, автор күңелендә
Ҡара күмер гелән ҡалдыра...

Күмеркеләтов тип – фамилия,
Көфөр тиеп исем бирҙеләр.
Күңелдәре ҡара күмерләнеп
Эргәһендә күптәр бөлдөләр...

Том-том көткән Әҫәрҙәремдең мин
Тәүге томын илткәс нәшергә,
Ҡара күмерләнеп ҡалдым йәнем...
Күмер ғүмерләнеп йәшәргә...

Өҫтәл аҫтынан еҫ сығарыусы
Әүерелде күмеркеләткә.
Инде вузда ҡара күмер яғып
Хеҙмәт итә, тиҙәр, дәүләткә...

01.07.2015.

Йыртҡыслыҡ

Тилберҙәрҙең теле таҫлаһа
Хаким осаһының хәлүәһен,
Маңлай менән ярып төҙөнөм
Намыҫымдың гранит ҡәлғәһен!

Бөйөк Буранғолдар юлынан
Бурандарҙы йырып етештем.
Мәңгелеген мәғрур халҡымдың
Тос томдарға туплап сер систем.

Башлы Башҡорт асыр серемде,
Китаплатһам ошо томдарҙы!
Ләкин түрәләнгән суралар
Тота быуып изге ҡомарҙы...

Тирә-яғым – яһил-яуызлыҡ, --
Әйтерһең дә, бүре ҡоторған!
Ҡашҡалары ҡашлы ҡалҡыуға
Йыртҡысланып менеп ултырған!..

Оҡшаманы, буғай, ҡашҡаға
Эйелмәҫ баш, сүкмәҫ тубығым.
Ҡулъяҙмала ҡата томдарым,
Ил намыҫы ҡата, ҡомоғоп...

«Ил ағаһы» тигән аҡаның,
Мине күреп, күҙе аҡайғас,
Әйтте берәү: «Көтмә башҡорттан,
Башҡортҡа ул файҙа яһамаҫ.

Сөнки тирәһенә тирмәнең
Ҡырҡ ҡәүемле ҡомаҡ һырышҡан!»
Киҫте хаким: «Тик үҙ башҡортон
Баға башҡорт, тиер бар дошман»...

...Үҙ тиреһе өсөн ҡалтырап
Ауғас түрҙән башҡорт хакимы,
Алды биләп алғыр биләмен
Хакимланған татар тоҡомо.

Көрһөндөм дә ҡапыл ерһендем,
Хакимдарға барҙым йүгереп:
«Сығарығыҙ, зинһар, ситлектән
Томдарымды! Талдым, өлгөрөп!»

Тик шул уҡ хәл: юлым быуылған...
Әйтте бирәү:»Көтмә игелек!
Башҡортҡа ул бирһә яҡты йөҙ,
Татарынан татыр, һүгелеп!..»

Алмашынһа ла шул хакимдар,
Хөкөмдәре ҡала бер килеш.
Янып йәнем биргәс башҡортҡа,
Башҡайыма – шул уҡ бер өлөш...

Илаһымдан иңгән илһамым
Тар ситлеккә бикләп ҡуйылған.
Тотҡонлоҡта туңа тыуымым –
Үҙ һөнәрем миңә тыйылған...

Әүерелтеп телһеҙ хайуанға,
Егерҙәр һәм һуйып ашарҙар.
Йыртҡысланып яна күҙҙәре...
Йыртҡысланып иркен йәшәрҙәр!..

Күптәр инде төптән сурыта:
«Алмаштырыу кәрәк ҡәғбәңде!
Белһәң кемгә йәнең бирергә,
Бейек осларһың ҙур кәбәнде!»

Төшөндөм дә яман өшөндөм:
Алмашыныу талап ителә!
Атам-әсәм, халҡым үҙгәрһә,
Үҙ итәсәк хаким эте лә...

Йыртҡыслыҡтың йыртҡыслығы был –
Ҡаңғыртып әҙип үлтереү.
Ватасаҡмын тибеп ситлеген!
Бурға булмаҫ ҡорбан килтереү!

Мең йыртҡыслыҡ ҡына кешене
Әүерелтә алмаҫ улъяға!
Миллион йыллыҡ Башҡорт-Кешелек
Йыһат[1] булып тыуған донъяға.

04.07.2015.

[1] Йыһат – изге һуғыш, ғәҙеллек өсөн көрәш.

Һәйкәл

Килде заман, Өфөм урамын
Ырмап ырай бронза кешеләр!
Бабич, Буранғолдар сиратын
Сирып ҡалҡа ҡатил ишеләр...

Ҡул сәпәкләп, сәмле алҡышлап
Ылау килә, күсер – Ылауир.
Бөҙрә башын болғап тәбрикләй
Бронзаланған буйлы бола-ир.

Тирәһендә ялай табанын
Мөриттәре – булыр бронзалар.
Уралымда баҡыр бөтмәгән,
Шуның менән бөтһөн ҡазалар!

Түгеп тирен металл хаҡына,
Көн-төн эшләй халҡым, егелеп.
Ғәзиздәрен көҫәп күрергә,
Игелекһеҙҙән көтә игелек.

Теҙелгәндәр ҡыҙҙар, уландар –
Нур-шәүләле шанлыҡ теҙеме:
Зәки, Муса, Әмир, Сөләймән,
Һәҙиәләр – тәҡдир түҙеме...

Баҡыр баҡмай балҡып уларға,
Тигелдәрҙә бронза иремәй.
Мөртәтлектең йөрөй фарманы,
Хаҡиҡәттең хаҡы йөрөмәй.

Һәйкәл һорап Зәки, Бабичҡа,
Нисә йылдар әрнеп-яндыҡ беҙ.
Буранғолдар торор торонда
Бөҙрәғолдар һынын алдыҡ беҙ...

Килер бер көн – күҙҙәр асылыр,
Хаҡлыҡ еле һелтәр күҙйәшен.
Бабаларҙың бабы күкрәп,
Күгебеҙҙе ялмар нур-йәшен!

Хаҡһыҙҙарҙың хаҡы түбәнләп,
Хаҡлыларға бронза ҡойолор.

Урал батырҙың да үҙенә
Үҙенсәле ядкәр ҡуйылыр!

Күрерменме быны, күрмәмме –
Уныһында түгел мәғәнә.
Әммә саңға сығыр ялған дан,
Ялған бронзалар һәм йәнә!

Бронзаланған ысын изгеләр
Нурлатыр шат Өфөм аҫманын[2].
Шул нурланыш беҙҙең яныуҙың
Һәйкәлләтер йәйғор таҫмаһын.

09.07.2015.

Дуҫлыҡ

Дуҫлыҡ арта башҡорт илендә –
Башҡорт менән татар дуҫлығы.
Оҙон көйҙәр бөтә. «Әпипә»
Менән тула күңел бушлығы.

Зәңгәр экрандарҙан эркелә
Ҡазалаусы Ҡазан һағышы.
«Ҡурай» каналының яртыһын
Ялмап алды татар тауышы.

Башҡорт мәктәптәре ябыла,
Ә шулай ҙа яйы табыла:
Татар тирмәнендә тарттыра
Башҡорт телен Урал яғы ла.

Радиола «Юлдаш» каналы
Юлдар юллай «чиста татарча».
«Ашҡаҙар»ың ташҡа баш ҡаҙар,
Исем-шәрифләнеп «Ҡазанча».

Башкирофоб Буғлов әфәнде
Башлыҡ башын оҫта борғанда,
Зәкиҙе хурлаған Нагаров
Баш прокурор булып торғанда

[2] Аҫман -- Күк йөҙө.

Барыһы ла булыр! Ҡуласа
Тиҙ әйләнер кирем кирегә:
Алмаштырып аңды албаҫты,
Татар тигелендә ирергә.

Ишетегеҙ: инде сәхнәлә
Ҡурай әсе сыйнап уйнала.
«Сыбызғыдай сызғыр» сыңынан
Сыбырҡылап йәнең ҡыйнала.

Нисә өйөр «халыҡ артисы»,
Нисә өйөр «халыҡ шағиры»!
Ҡул сәпәкләп, дәррәү алҡышлап
Хуплай улар – рухтың фәкире...

Талъян тысҡылдатып Ахырйән
Һындырмаҡсы ине ҡурайҙы.
Һындырасаҡ Буғлов-быумайән –
Башлыҡ күҙен быуып ҙурайҙы!

Ҡурай һынығынан сыбызғы
Сыжылдатыр оҫтаханаһы...
Ташҡа бәреп яңғыҙ башымды,
Миңә генә микән янаһы?!.

Ҡурай һынһа, йәнем һынасаҡ,
Һындырыусыларға йән керер...
Башлыҡ-капюшондың мал теүәл –
Мыйыҡ аҫтынан тик сөскөрөр.
13.07.2015.

Маклерҙар

Незваный гость хуже татарина.
(А.С. Пушкин. Капитанская дочка).

Аҙғын башҡорт, була ла шәп маңҡорт,
Йәнен һата, китеп Ҡазанға.
Татар яһап уны абзалары
Маклер[3] итеп ҡуя баҙарға.

Маклерҙар бит борон мал шылдырған,

[3] Маклер – һатыу-алыу эштәрендә арала йөрөүсе бәндә.

Ә был һата, маллап, милләтен.
Һатмай ҡара! Бер һатылған йәндең
Ҡазан белә ҡаза-ғилләтен...

Берәүҙәре, һаҫып Ҡазанында,
Һаҫыһына елде ағыулай.
Иҫә елдәр: «Ерҙә башҡорт юҡ!» -- тип,
Татарлыҡҡа маклер ер даулай...

Бәғзеләре, бурһып Болағында
(Аҙып китеп башҡорт Илештән),
Аҫабанан ҡазаба яһарға
Юха һөнәренә ирешкән.

Ҡазанынан ҡайтып ҡаҙнаһына,
Ҡазан ҡазалығын өләшә.
Хатта бер туғаны башҡортона:
«Татарҡайым!» -- тиеп өндәшә...

Сыпсыҡланып Урал ыласыны
Сырҡылдаһа сибек ҡатарҙан,
Урал шиңер! Телен сырҡылдатып
Аҙған башҡорт яман татарҙан!

Татар-хәтәрен дә күрҙе тарих,
Башҡорт-маңҡортон да татыны.
Әммә йән алыусы татарйәндән
Артығыраҡ бәҙрәф «алтын»ы!

Йәнен биреп башҡорт һөйгәнендә,
Йәнен алып «һөйҙө» башҡортто.
Бүре менән һарыҡ туғанлығын
Таҡмаҡларға хатта таш ҡурҡты...

«Тату йәшик!» -- Йәшәү булыр микән
Йәнең биреп тапкан татыулыҡ?!.
Киткән малға кире ҡайтыуҙар бар,
Сыҡҡан йәнгә кире ҡайтыу юҡ!
18.07.2015.

Хәнйәр

Хәнйәр керә башҡорт йөрәгенә –

Бөрйәненә бөйөк Башйорттоң.
«Антон мәмерйәһе» кләймәһен
Һуҡты урыҫ Сумған-Ҡотоҡтоң[4]

Маңлайына... Бөйөк Салауаттың
Ҡашҡаһына кләймә баҫҡандай...
Антон атлы берәҙәк-ҡасҡынды
Күтәрмәкләп өйөр яҫкандай.

Имеш, унда изге Антон ятҡан,
Доға уҡып яттан, суҡынып.
Имеш, хатта изге монастырҙың
Нигеҙ ташы ҡалған йолҡоноп.

Башҡорт ерҙәренә шыналанған
Аҡҫаҡ йортон һипләп Өфөмдә
Түл йәйеүсе өйөр Бөрйәнемде
Йотмаҡ була, тимәк, бөгөндән.

Миссияһын мөсләп юлға сыҡҡан
Миссионерҙарҙың тилбере.
Бөрйән күкрәгенә беркетергә
Тәре күтәргәндер һәр бере...

Урыҫ-туған – бер тыуғаным ине
Урал батыр байман заманда.
Тәүге телен, динен алмаштырып,
Булды яһил-яңы команда...

Бөйөк төрки телле бөйөк урыҫ,
Телгеләнеп, телен ваҡлаған.
Телгеләнһә, бөлгөләнһә лә тик
Төркилеген башҡорт һаҡлаған!

Дәүерҙәрҙең дәүмәл-төпкөлөндә
Көнбайышҡа ҡубып Башйорттан,
Башҡортлоғон миргә бүлә-бүлә,
Урыҫ бит ул аҙған башҡорттан!

Быныһы ла Хоҙай ҡушҡанылыр...
Тарих ҡуша быны аҡларға.
Уралдағы йәҙрә-башҡортон бит

[4] Ҡотоҡ-Сумған Мәмерйәһе.

Урыҫ теләй ләкин вaҡларға...

Тоҙлошишмә, Өпәй, Арҡайымдай,
Сиркәү ҡалҡыр унда, монастырь...
Йоҡлап ята бирһен башҡорт-туған,
Урыҫ-туған, туйлап, ҡолас кир!..

...Эфир көйләй, диктор вәғәз һөйләй –
Миссияны маҡтай, ҡыуанып.
Ә мин, шағир, ойойом тирмәмдә,
Буш хыялым менән йыуанып.

Уралынан шыуған урыҫ-туған
Тамуҡ телен аҫтан дөрләтә.
Йоҡлап ҡалып, йылы ҡуйыныңа,
Башҡортҡайым, йылан үрләтмә!
04.08.2015.

Йәнәстем...

Бөйөк Мөхәммәтша Буранғолдоң
Башҡортлоғон тапай башҡортом.
Һәм вариҫы Буранғол-Йыһатты
Йәһәтләтә гүргә Башйортом...

Башҡорт!!! Һиңә әйтәм! Солтановтың
Тос томдарын тапап кинәнмә!
Боҡмайҙарың, Мөстән, Әрәмбайың –
Серәкәй генә саҡмыш, -- биғәйбә!..

Кемгә Салауаттың исеменән
Бүләк илә исем бирелгән –
Бөтәһе лә бөтмөр КГБ-ның
Ҡоло ине башы эйелгән...

Саҡты улар беҙҙе, ҡанлап йөҙҙө, --
Вариҫтарым, шуны белегеҙ!
Һәм уйлағыҙ: беҙҙең урындарҙа
Була алыр ине кемегеҙ?!

Ҡан йотҡоҡ та ҡанап аҡтыҡ өнһөҙ,
Тапатмайса башҡорт намыҫын.
Ҡалынайҙы Боҡмай, Ҡамырмайҙар,

Намыçлының ботап ылыçын.

Әçәрҙәрем аяҡ аçтығыҙҙа –
Кем күтәреп алыр, -- алғыр юҡ.
Йәшәйһегеҙ бөгөн, башҡорттарым,
Һарыҡ та, тип, бөтөн – бүре лә туҡ...
11.08.2015.

Һуңғы юл

Ҡәҙеремде таплап күмеүселәр
Ҡәберемде тапап йөрөрҙәр.
Булманы был ижад был донъяла,
Тыуманы ул Йыһат, тиерҙәр.

Ташҡа баçылғанын ташлатырҙар,
Баçылмағандарын һуйырҙар.
Интернетта тамам интектереп,
Һуңғы хәрефемде юйырҙар.

Күҙҙәренә төшкән дегәнәктәй,
Ҡырҙы сөнки ҡырыç намыçым.
Түрә «һайт!» тигәндә «тайт!» тимәнем,
Яҡшы белеп бәндә «бонус»ын...

Ҡорһаҡ киреп улар йәшәнеләр,
Ашанылар, ашлап, ир башын.
Милләт һутын һурып һимергәнде
Һиммәтләне илдең ҡорбашы.

Ҡорбашы шул – ҡороҡос «ҡор» ҡорҙо,
Тәҡәтенә тейеп халыҡтың.
Илем менән мин иң иңрәгәндә,
Күтен ялап «ҡор»ҙоң, ҡый ҡалҡты.

Шағирланып шайтан таяҡтары
Сәскә атты – ҡыҙыл миҙаллы.
Намын һатып утыҙ тин көмөшкә,
Булды «булдыҡлы» һәм «үҙаллы».

Улар «үҙаллығы» -- үҙаллыға
Боғалаҡлы быума-сир ине.
Мин быуылып-сәсәп йығылғанда,

Улар мине тапап йөрөнө...

Барыһына шаһит бер Хоҙайым –
Ярлыҡаусым рухым ныҡлығын.
Бәндәләрҙең биҙеп бизмәненән,
Һуңғы юлға сығам, йотлоғоп...
27.08.2015.

Маңҡортлоҡ

«Салауат Юлаев» хоккей командаһына

Аптырата башҡорт маңҡортлоғо –
Онотолған ата-бабалар.
Бөйөк Салауатты туҡматырға
Маңҡортланған бала-сағалар.

Маңҡорт Морҡазаны алмаштырғас
Ҡырҡ тапҡырға маңҡорт Ҡамытйән,
Алмашманы хоккей командаһы –
Салауаттың намын кәмһеткән...

Киреһенсә, мыйыҡ бороп ҡына
Кинәнәләр, күреп туҡмауҙы.
Туҡматтыртҡан һайын, иблесйәндән
Көтәләрҙер ҡайнар хуплауҙы...

Тарих белә: һуғып ҡамсы илә
Батырыбыҙ хөкөм ителгән.
Һәм Рәсәйҙә Салауат Юлаев
Туҡмаласаҡ, тиеп, һәр кемдән.

Шуны белеп, шуға эстән көлөп,
Ҡушылғандыр изге исеме.
Сәкән сәпәүселәр кимәлендә
Кәмһетелә батыр есеме...

Типкеләнә «Салауат Юлаев»
Стадион һайын – мәсхәрә!
Ҡанға һеңде бөйөк бабабыҙҙы
Мәсхәрәләү меңкен сәхнәлә!..

Бахыр башҡорт, һин бит һуңғы маңҡорт

Туҡмалыусы туҡмаҡ тәбрикләп!
Оҙаҡламай «башҡорт» исемен үк
Типкеләтәсәкһең, бәҙрәфләп...
27.08.2015.

Донъя бөтөн

«Донъя бөтөн, әгәр булһа Бутин!» --
Тип йәшәйбеҙ китек донъяла.
Бөтөн бутинсылар бөтәйгәндә
Китек донъябыҙ ҙа ыуала.

Китеклеген көндөң көпләтергә
Күрше көнөн китеп алабыҙ.
Көткәндәргә -- киртек яматырға
Кирбес, цемент алып барабыҙ.

Ут күршебеҙ, ҡандаш туғаныбыҙ,
Киреләнә ләкин бөтөнләй.
Дуҫлыҡ ҡолоннаһын кире ҡағып,
Хаслыҡ харабаһы төтөнләй.

Державабыҙ тыштан сырматылды
Сәнскеле һалҡын сым менән.
Яуап итеп, дошман сырын сиртеп,
Сым һуҙабыҙ эстән сәм менән...

«Укроп» тибеҙ уҡра сығанағын,
«Ватник» тиҙәр улар беҙҙәрҙе.
Китеп алып кире бөтәйтеүҙән,
Карта түгел, ҡарта үҙгәрҙе:

Кәрәкмәгән саҡта, ҡарта ҡыҫып,
Әбрәкәйҙә әүрәй бөтәбеҙ.
«Донъя бөтөн, сөнки беҙҙә Бутин!» --
Тип, нәжестә донъя көтәбеҙ...

Ике яҡ та инде китек баштан --
Ҡарта менән уйлап көн ҡора:
Ҡартаһынан атып ҡолата ла
Унитазда илап ултыра...
29.08.2015.

Йөрәк

Ҡанһыраған ҡаңғыр йөрәгемде
Тертләтмәгеҙ, төртөп тырпай һүҙ.
Йәшәйем бит ҡанап ҡыл осонда,
Йөрәгемде тотоп: «Түҙ һин, түҙ!»

Мөмкинме һуң түҙеү, төңдөрһәләр
Көтмәгәндә ҡаҙап арҡамдан?
Нисә тапҡырҙар бит тишкеләнеп,
Бәгеркәйем бырғый ал ҡандан.

Йөрәккәйем тере иләк инде –
Ҡанһырай ҙа ҡатып ямала.
Беләм-беләм! – йыртып йығылтырға
Ең осонан бысаҡ ҡайрала.

Тамшанмағыҙ! Тауға ташланмағыҙ,
Һуйып һалырға, тип, Намыҫты!
Урал батыр, Буранғолдар ҡаны
Йөрәгемде ҡанап нығытты.
07.09.2015.

Кеше хаҡы

Иртән торһам, эфир гимн йырлай,
Кисен ятһам, гимн оҙата.
Гимндарҙың гөман баҙарында
Хаҡтар ырғаңдауы йөҙәтә...

Ә шулай ҙа илдә күтәрелеш:
Нефть һәм газ урғып ағыла.
Көнбайыштың тулып торбалары,
Көнсығышҡа торба тартыла.

Торған һайын, доллар күтәрелә,
Күкһәүләнеп рубль тәгәрәй.
«Бөйөк юлбашсы»ны һүккән һайын,
Рейтингыһы 100-гә йүгерләй.

Иле һөйә сөнки ВВП-һын,
ВВП бит илде күтәрә!

Сталинын һөйөп үлгән халыҡ
Үлгәндә лә һөйөү үткәрә!

Санкцияға антисанкция бар –
Дошман сыры ямға тәгәрәй!
Һәм шул ямдан сыр сығарып үрләй
Минең күрше аңһыҙ Шәңгәрәй...

Сыр етмәһә, сығып эфирҙарға,
«Сүгә Рәсәй!» -- тиеп сығынлай.
Тубыҡланған илдең күтәрелеү
Рейтингыһын түбән тойомлай.

Дошман колонна ул шәңгәрәйҙәр! –
Сталин юҡ тотоп атырға!
Илдә барған бөйөк күтәрелеш
Тейеш түгел түбән ятырға.

Күтәрелә бензин, газдың хаҡы –
Түбәнләтә алмаç кем-етте!
Электрҙың хаҡы күтәрелгәс,
Түбәнләмәç трамвай билеты!

Икмәк һәм һөт хаҡы... буй еткертмәй! –
Хаҡтар ямдан үргә йолона!
Үргә менә-менә әүерелә
Шәкәр ҡомо – алтын ҡомона...

ЖКХ-ла дәртле күтәрелеш –
Үргә сирғый торлаҡ, һыу хаҡы.
Ҡосоп ятҡан бисәм йылыһы ла
Күтәрелмәç, тимә, бик хаҡлы!

Үрле-ҡырлы ҡыла йәшәү хаҡы
Кеше кеçәһенән сәйәхәт.
Кремлдең йырлай шарманкаһы:
«Кеше хаҡына был сәйәсәт!»

Хаҡтар сәйәхәтле сәйәсәтте
Аңлар өсөн етмәй белемем.
Белемлеләр көтәләрҙер, буғай,
Белдертергә Ленин килеүен?!

Әллә, тимен, күтәрерме беҙҙе

Ямдан сығарыусы Шәңгәрәй?
...Йәшәү хаҡы күтәрелгән һайын,
Кеше хаҡы түбән тәгәрәй...

08.09.2015.

Әҙәбиәт йылы был!

I

«Әҙәбиәт йылы был!» -- тип,
Түрҙән тороп әйтелде.
Әҙәпһеҙҙәр әҙәпләнер
Быйыл, тиеп көтөлдө.

Әҙәбиәт әҙәпләргә
Юғарынан ҡушылған.
Ҡушылғанды ҡушарларға
Әҙиптәр шәп йышылған.

Өйөр – «халыҡ яҙыусыһы»,
Өйөр – «халыҡ шағиры».
Барыһы шат мәҙех әйтә –
Әҙәплектең шәп ире!

Шәптәргә шәп асыла, ти,
Нәшриәттең табағы!
Әҙәпленән -- әҙәпһеҙҙәр
Алһын тормош һабағы!

Һабаҡлылар – табаҡлылар,
Тороп ҡалма һабаҡһыҙ!
Һабаҡһыҙҙың һабаҡтары --
Борсаҡ ярыу табаҡһыҙ...

II

Һаҡаллылар, һаҡалһыҙҙар –
Өс йөҙ икән әҙиптәр.
Кәләпүшле, картузлылар,
Яулыҡлылар – бик күптәр

Төркөм-төркөм юлға сыҡты,
Юлбашсыһы һаҡаллы.
Ауылдарҙан, ҡалаларҙан

Әҙип эҙләү айҡанлы.

Өйберенсә әҙип үҫһә,
Булыр, тип, ил әҙәпле,
Әҙәпйән бабабыҙ үҙе
Үҙһенде был ғәҙәтте.

Сеп-сеп иткән себештәргә
Нурлы ҡәләм тотторта.
Әҙәбиәт әҙәплеген
Үҙе сәйнәп йотторта.

III

Сепелдәшеп, себешкәйҙәр
Шиғыр «шырлап» елкенә.
Ашағанда, ашығышып,
Ҡолаҡтары һелкенә.

Ай-һай, күпме аш кәрәгер, --
Биш йөҙгә лә тулырбыҙ!
Хәмитйән бабай табаҡты
Тултырмаһа, туңырбыҙ...

Биш йөҙ бала бәләһе ҙур –
Аш табағы бәләкәй.
«Аш табағын арттыр», -- тиһәң,
Хәмит бабай: «Кәрәкмәй!»

Нәшриәттә, эштер-өштөр,
Табаҡ төбө ҡырсыла.
Биш йөҙләгән ҡалаҡ кәрәк
Биш йөҙләгән йырсыға!

Барыһы йор, -- таҡыр-тоҡор,
Табаҡ төбөн тырнайҙар.
«Һаҡаллылар һоғона!» -- тип,
Сырылдайҙар, илайҙар.

«Әҙип булһаң – әҙәпле бул!
Әҙһенмә һәм тулама!» --
Алтын табаҡтан тамшана
Һаҡаллылар ҡуллама.

«Халыҡ әҙәплеһе» тигән

Исем теләй ҡарт-ҡара --
Әҙәпйән баба әҙәбен
Мыйыҡ бороп атҡара.

Тирәһендә терәктәре –
Әҙәплеләр көллөһө.
Башлыҡ башын башмаҡлата
Буғлов тигән еллеһе.

«Сез! Без!» ти ҙә сыбызғыһын
Безелдәтә төбәккә.
Тәфтиләүҙәр пүләһелер
Буғлов өргән көбәктә...

Тулыр-тулмаҫ табаҡтары –
Биш йөҙләгән әҙиптең.
«Әҙәплелек йылы был!» -- тип,
Данлай бите гәзиттең...

IV

...Райондарҙан ҡайтып керһә,
Әҙәпләнгән әҙиптәр,
Тар-тар телгә тайярлана
Башҡорт телле гәзиттәр.

Телеүҙәк үҙәгенә
Тар-тар башлы ҡорт төшкән.
«Ҡурай» каналы сыбызғы
Сыйнатырға етешкән.

Тар-тарстан әләменә
Теркәп ҡурай сәскәһен,
Тап-тар Ғәйниев-сәмлиев
Туйлай: «Башҡорт сәсәһен!»

Сәсәмәгән – сөңкөлдәһен,
Ҡалып ҡалъя ҡолона.
«Әпипә»ләп йырланасаҡ,
Тиҙәр, «Урал» моңо ла...

V

Сыбызғыһы сыйылдауын
Илгә Буғлов тултыра.
Табаҡ тултыраһы бабай

Мыйыҡ бороп ултыра...

Алтын табаҡ ялаусылар –
«Халыҡ маһирҙары», һуң?!
Һоғонғанын һеңдерергә
Йоҡлай улар – донъя уң!

Себешйәндәр сепелдәйҙәр –
Таҡыр-тоҡор табағы.
Башҡорт башы, баш булмаһа,
Булыр мәңге ябағы!..

...Әҙәбиәт йылы был! – һәй,
Мәҙехләнә әҙиптәр!
Башҡортлоҡҡа баш ҡаҙығы
Ҡаға ошбу мәҙехтәр...
27.09.2015.

Шыйыҡлыҡ

I

Шыйыҡландыҡ, ләкин мыйыҡландыҡ! –
Рәсәй-әсәйгә ҙур эрәхмәт!
Шыйыҡсала шымып тонсоғасаҡ
Ҡуйылыҡты ҡыуған һәр зәхмәт!

Башҡортостан (Өфө, Пермь, Һамар,
Вятка, Һарытау һәм башҡалар)
Төйөрөм бер башҡорт булып ҡына
Йәшәгән бит, ахмаҡ-ҡашҡалар!

Шыйыҡлыҡтың шифа-шайыҡлығын
Бабалар, тим, ниңә белмәгән?
Төйөрләнеп кенә төйәбеҙ, тип,
Әлмисаҡтан төйөр теләгән...

Яуыз Иван Ҡазан ҡазалығын
Ҡазалатып, баҙын баҫҡанда,
Әллә «сыуаш», әллә «тартар» тигән
Тарҙар башҡорт яҡҡа ҡасҡанда,

Ҡабул ҡылған бабам меҫкендәрҙе. –

Урыҫ заты төптө юҡ ине.
Башҡорт араһына ҡатлауланған
«Тартар» -- ҡаталаҡлы буҡ ине...

II

...Һөйкәлештек Рәсәй-әсәкәйгә,
«Нуғай»лыҡтан бүгеп, бер заман.
Тартар ҡатарына ҡатарланып
Килеп керҙе урыҫ-уҙаман.

Эй башланды шашып шыйыҡлатыу! –
Бер башҡортҡа бишәр «иш» ине.
Һәр «иш» ишкән ишәк сумарында
Ҡалҡып сыҡҡан сиҡан-шеш ине...

Аҡыллы шул Рәсәй батшалары –
Янһыҙ-канһыҙ ҡамап баш ҡырҡты.
Килмеш-юламандар артҡан һайын,
Шыйыҡлығы артты башҡорттоң.

Ҡуян һурпаһының һурпаһылай,
Ҡырҡ һурпаға ҡалды Уралым.
Бер башҡортҡа әҙер бишәр «башҡырҡ» --
Тыумыштан уҡ тыуа уралып...

III

Табан баҫҡан бабам тупрағында
Табып ҡара башҡорт табанын!..
Рәхәтләнеп рәхәт шыйыҡландыҡ! –
Рәхмәтләнеп мәҙех яҙамын!

Башҡорт бутҡаһынан өйрә бутап,
Ҡалдыҡ бит өс бөртөк ярмаға...
Йәннәт көтә беҙҙе бәҡыйлыҡта,
Ашығайыҡ шунда бармаға!

Рәхмәт төшһөн Рәсәй батшаһына,
Төйөрлөктән беҙҙе биҙҙертте!
Башҡорт-башйортлоҡтан бышлыҡтыртып,
Шыйыҡлыҡта бәхет йөҙҙөрттө!

01.01.2016.

Чиновникка мәҙхиә

Һатлыҡйәнкәй күтәрелә баҫҡыстан –
Илен, телен, ерен-һыуын һатыусы.
Этеп тора уны үргә күнән
Түбән табан тәкмәстертмәй тотоусы.

Чиновниклыҡ ине милли маҡсаты
Ҡоролтайҙы ҡороторға ҡуйылған.
Баҫҡыс аратаһын баҫҡас һындырып,
Өҫкө аратаға үтте бик йылдам.

Мыйыҡ бороп ҡына ҡора ҡомарҙы,
Аб(ы)руйлы нәҡ ҙур хаким, нәҡ түрә.
Аратаһын арамлыҡҡа аҙҙыртып,
Баҫҡан һайын һемәгенән сәптерә...

Был арата – түгел, тиҙәр, һынырлыҡ –
Хакимдарҙар хаҡлылығы нығытҡан.
Шунан тороп болғай намыҫ ҡалтаһын,
Ә намыҫын һуҡыр тингә бырғытҡан.

Иблес ибе аратаның нәүбәтен,
Ымһындыртып, табанына ҡаталай.
Ҡамыт аяҡтарын ҡуйһа ҡамтарып,
Күе ауыр – аҫҡа баҫып яфалай.

Аратаһы түҙер ҙә ул түҙеүен,
Түҙмәҫ сәпер-тоҙҙан ҡыңғыр баҫҡысы...
Көтә, көтә аҫта утлы йәһәннәм –
Ябраилдан янай тамуҡ асҡысы!

23.01.2016.

Ут

«Россияның Стәрлетамаҡ ҡалаһы уртаһында ишек-тәҙрәләре бикле бер ҡатлы кирбес өйҙә социаль хәле хәүефле ун ике әҙәм янып үлгән».

Эфир яңылыҡтарынан.

Эстәрлелә, тиҙәр, ирҙәр хәстәрле,
Һөйә, тиҙәр, сөнки уны Әрәсәй.

Тимер ҙә күп, күмер ҙә күп ҡалала
Кешелектең ҡаймағы, ти, көр йәшәй!

Һәм символы булып ошо көрлөктөң,
Ҡала уртаһына ҡалҡҡан нурлы өй.
Унда керһә, гонаһ сыға нурланып,
Аҡ көл булып ҡала ҡара бурлыҡ, ти.

Кешелектең үҙен, тиҙәр, керетеп
Ағартырға икән илдең иҫәбе.
Көтөп кенә торған шуны үтәргә
Иблис илтеп һалған тамуҡ киҫәүе...

Һәм ни ғилләʔ! – Киҫәү, киҫеп ил ғәмен,
«Нурлы» өйҙә хурлы мәхшәр тыуҙыра.
Аҡылһыҙҙы яһай илгә «аҡыллы»,
Ғаҡыллыны ғаҡылынан тайҙыра...

Тамуҡ уты ҡайнай өйҙөң түрендә –
Тыштан түгел, дөрләй генә эсенән!
Тәҙрәләре уның – тимер рәшәткә,
Тимер көплө ишек – бикле тышынан.

Үрле-ҡырлы ырғып ялҡын-ут ҡармай,
Янып ауа өйҙөң ҡото, мөлкәте.
Ун ике йән инеп ҡунған ҡуналҡа
Йәнде ала, бына Хоҙа хикмәте!..

Ун ике йән сәсәй унда, ун ике! –
Асман яра йән әселе тауышы.
Сығыр ине – ишек тимер типкеле,
Тәҙрәләре ылғый тимер нағышлы.

Ун икенең бере – бөткән наркоман,
Икенсеһе – күптән алкаш-алкоман.
Береһе ҡараҡ, береһе харап шылғаяҡ,
Үлтереүсе, алъйот, бомжа-графоман...

Полицай бар, фермер, ташсы, малсы бар,
Һәм депутат – ил тотҡаһы, «бывший»ҙар.
«Шағирмын!» -- тип тылҡый бәғзе берәҙәк,
«Президент мин!» -- тип тә хатта ҡупшыйҙар –

Ысынлап та, символдары был өйҙөң!

Һәм символы был өй – оло Әрәсәйҙең!
Үҙем дә бит ун икенең беремен...
Ҡарғышлыһы ҡартатайҙың, ҡәрсәйҙең...

Ҡайҙа баҡма – «мошенник», «вор», эскесе,
Кремлдә, Аҡ йорттарҙа – мөшкөллөк...
Күсәреме әллә Ерҙең ҡыйшайҙы,
Кешелеген көйшәнеме кешелек?!.

Кешелектең, тиҙәр, бейек нигеҙен
Нәҡ ун ике ырыу ерҙә ыратҡан.
Шул ун ике ырыуының ырыҫын
Утлы өйгә Хоҙайыбыҙ яралтҡан...

Символ булыуҙары сәмле булһа ла,
Символланып яныуҙары ғазаплы.
Ун икекәй торонбаштың ыҫынан
Кемдәр – күмер, кемдәр – булыр сауаплы...

Ҡотһоҙ өйҙә мыжғый мөртәт-меҫкенлек –
Нәҡ ун ике нигеҙ-ырыу вәкиле.
Рәшәткәһе – тимер селтәр-Эстәрле,
Әрәсәйем – тимер ишек типкеле...

Бикләмешкә икәнбеҙ шул ялһыҙ ҡол –
Ҡолай-ҡолай быҫҡып янған ун ике.
Сығыр ине – тимер ишек бикләүле,
Ырғыр ине – тәҙрә тимер ситлекле.

Сит-силәнән ярҙам ҡулы һуҙыу юҡ –
Һуҙған һайын сөнки ҡулы киҫелгән.
Һүндереүселәрҙең килер юлына
Күрәүсенең кәрле көртө өйөлгән.

Их, үҙебеҙ бураныҡ шул был өйҙө,
Һәм үҙебеҙ эсеп-шашып иҫерҙек!..
Бикләмеште үҙебеҙгә бәк ҡылып,
Бәклегендә яныу көнөн еткерҙек...

Өйөм яна, илем яна бикләнеп,
Үҙем янам, -- үртле өйгә мисәүле.
Айҡай, ай-һай! Әрәсәйкәй өйөмдө
Иблистең шул утлы тамуҡ киҫәүе!

Ун икегә ҡыҙған таба – Әрәсәй,
Янып һүнә, сәсәп дүнә, быуылып.
Көл эсенән һәрмәп, алтын тештәрен
Йыйнап ала, тиҙәр, һуҡбай һуғылып...

Тешен ҡыҫып, ҡоҫоп йәшәй Эстәрле.
Эшен ҡушып, ҡумшып йәшнәй Әрәсәй.
Ун икенең эҫе көлөн һәрмәләп,
Әсе төтөнөнән сәсәй Ер-әсәй...

24.03.2016.

Универсаль милләтле

Бөгөн – тартар, иртән урыҫ,
Тура килгәндә – башҡорт.
Универсаль милләтләнеп,
Тик карьераңды яҡшырт!

Килде замана – милләтең
Башбортоңа яҙылмай.
Намыҫ тигәнең йәнеңә
Беркетелмәй, тағылмай.

Аҡмаһа ла – тама, тиеп,
Хан ханаһын ялайһың.
Ағыҙынан ағыҙғанды
Ауыҙыңа аулайһың.

Башҡортостан, Татарстан,
Рәсәй һиңә – бер имсәк.
Хан «кейәү» тиһә – кейәүһең,
«Килен» тиһә – киленсәк.

Ғәремендә «голубой»һың,
Алабайһың ғәмендә.
Ҡалтаһынан һуҡыр тине
Тейеп тора кәмендә.

Ил батырын батыраһың,
Ҡалтырын ҡалдыраһың.
«Ҡыҫмаҫ элек киҫәйем, -- тип, --
Баштарын!» -- ҡалтырайһың.

Универсаль милләтлегә –
Универсаль баһаһы:
Ҡатилға – ҡалъя ҡабаһы,
Батырға – баш яфаһы.

Керәмәлгә кереү мәлдә
Башты эйеп керәһең.
«Ни ҡушһаң – шул үтәлер!» -- тип,
Ханға хисап бирәһең.

«Ашат!» тиһә – ашатаһың,
«Аç!» тиһәләр – аçаһың.
«Намыçыңдан боç!» тиһәләр –
Ярыҡ табып боçаһың.

Хәйер, Намыç һиңә – ҡайҙан?!
Үҙең менән тыумаған.
Бышылдағыс буш ҡыуыҡһың,
Түгелмәгән, тулмаған.

Илең алһа ла иңеңдән,
«Ил!» -- тип сыҡмай телеңдән.
Ыштан төбөң сәпрәүләнеп,
Илең ҡаса күлеңдән...

Менеп ултырған түреңде
Ҡылдың ҡыйлы әбрәкәй.
Көсәнәһең, үсләнәһең –
Бында бонус кәрәкмәй...

Тарбайғаныңдан тарттыртып
Ырғытһалар бер заман,
Хатта ханың да һанламаç –
Әйтер фәҡәт: «Бик таман!».
02.06.2016.

Башҡорт башы

«Башҡорт башын башҡорт ашай!» — тиеп,
Һыҙланыша ине бабалар.
Башҡорт бөгөн башын алмаштыра –
«Бартер» тиҙәр быны балалар...

Башҡорт башлы ата-әсәһенән
Башҡорт башлы булып тыуып та,
«Бартер»лана башы бахырйәндең
«Маңҡорт» тигән резин ҡыуыҡҡа.

«Башҡа -- баш»лы бартер баҙарҙарын
БаҙнатҺыҙға Иблис көйләгән.
Башҡорт башы бөгөн -- ҡыуыҡ яҡшы:
Маңҡортланған малҡай, «белмәгән»...

Ҡыуыҡ башҡай ифрат еңелләшкәй –
Иблис уйлай, өрөп тултыра.
Башлылары, башын баҫып ҡына,
(Э)резинкә кейеп ултыра...

Ҡыуыҡбашлыҡ йөрөй хәттин ашып –
Мейелелеләр долой Себергә!
Ҡыуығымды төртөп тишмәһен, тип,
Түҙә, бахыр, мәсхәр-йәбергә.

Ҡыуыҡ ҡоно - ылғый Иблис тыны...
Ҡорһаҡ ҡонон ҡонай уҙаман.
Илен, ерен, зат, ата-әсәһен
Бартерлатып йәне буҙлаған.

Бартерлай шул! Хатта ихатаһын
Быраҡтыра, болғап, бартерға.
Хәләл ефетен дә йәфҡәлләтер,
Бартер-мәрйә ҡосоп ятырға...

Ҡайҙа Намыҫ? -- унда тишек-наҡыҫ!
Шөшлө-шомдан шешеп-ҡабара.
«Башҡорт» ҡына түгел, «әсәй» тип тә
Әйтә белмәй телһеҙ апара.

Һаҡауланған кәкүк хәлендә беҙ –
Телле килеш килде һаҡаулыҡ.
Башҡорт аҙа, хатта баштан яҙа,
Хатта Хоҙайҙан да яҡлау юҡ...

Кем яҡлаһын! -- Телен генә түгел,
Хатта көнөн эткә ташлағас!
Бабаларҙың баллы бауын бутап,

Балаларын башһыҙ яһағас!

...Булды заман: башы ҡатып дауҙан,
Башҡорт һайын батша баш ҡырҡты.
Килде тамам – ҡыҫтап ҡабартылған
Ҡыуыҡлыҡтар баҫты башҡортто.

Ҡыуыҡланмай ҡара! Тубыҡланмай
Ала алмай башҡорт һулышын.
Башы менән ҡуша осорған ул
Ҡулындағы ҡыйғыр ҡылысын...

Иблисенең тынсыу тынын һулап,
Һыныҡ икмәк көҫәп инәлә.
Башын бәреп ташҡа иларлыҡ та
Башҡайы юҡ... ҡыуыҡ – вәт бәлә!..

...Ҡыуыҡ башта әсе елдәр уйнай,
Әсе аслыҡ эстә «бар» ҡора.
Ят тупһала ятып мәхлуҡ юрай:
Уралды ла шалт! - «на бартера!»

Түрҙе алған тилбер фатирсыһы
Кет-кет көлә, өнәп ҡылығын.
Тупһа толҡаһының башын һыйпап,
Түгә күңеленең йылыһын:

«Ҡурайы да аның бүген -- сыбызғы:
Ҡувыҡбашның түгел, дуслар, күңел тар!
Сыбызғысын сонса артҡы сулышҡа,
Чыйылдатып көргөр боклы тыны бар!..»

...Бартерлатҡас ҡурай, ер-һыуын,
Зыяратында хатта урын юҡ.
Оҙон көйҙәр аҙып ҡыҫҡарған,
Янған йәнен баҫыр йыры юҡ...

Ах аңышлыҡ! -- башҡорт башҡайын
Ҡайтарырға даулап ынтылмай.
Һатып ҡына алыр ине лә,
Башҡорт башы хаҡһыҙ! -- Һатылмай!

Башҡортомдоң башы урынына
(Э)резинкә ҡыуыҡ – юлдашы.
Муйын башын һәрмәп ҡарағыҙ! –

Кемегеҙҙең бар һуң үҙ башы?!

...Ҡыуыҡлыҡтар алҡыш аларта,
«Долой! – тиеп даулар урында.
Ҡыуыҡланған халыҡ шағиры
Ҡыуыҡ осора йор йырында...

Ҡоролтайы ҡыуыҡ ҡороҡлай
Ҡороторға ҡорҙоң тәҡәтен.
Телен ҡырҡып алып башынан,
Кем керетте Иблис зәхмәтен?!

«Башлыҡ!» -- тибеҙ, «баш»ты ғәйепләп...
Башлыҡ башы ла бит бартерҙа!
Һумалалы тамуҡ-ҡаҙанда
Беҙҙең баштар – бергә ятырға!..
30.06.2016.

Әүереләдем эфиргә

Ханһарайҙа харамлаша
Убырйәндәр, бирәндәр.
Мине, миңле бер фәҡирен,
Фантикларға килгәндәр.

Һуңғы хөлләмде һалдыртып,
Һалды улар уйнарға.
Тәнем төгөн йолҡоп бөткәс,
Бысаҡ килде тунарға...

Бәлшәүиктәр, айнанайҙар,
Аяулы ҡыландылар:
Етмеш йылда тик ете ҡат
Тиремде тунанылар.

Ялтыр башлы ерән һаҡал,
Унан ҡала -- шырт сәсле,
Тиреһеҙ-тишек йәнемде
Дәртләндертеп сәм сәсте.

Ә шулай ҙа рәхмәт инде,
Белде былар саманы:
Һум итемде һуйҙыртмаҫҡа

Булды һарай фарманы.

Тиреһеҙ ҙә, тирләй-тирләй,
Коммун ҡороп эшләнем.
«Ҡаҡ һөйәккә ҡалһам да, бар
Кәфенлек!» -- тип йәшәнем.

Мең-мең шөкөр ханһарайға –
Бирмәне хөрт үлергә, --
Кәфенлеккә етерлеген
Вәғәҙәләп, бирергә.

Вәғәҙәһе вәғәз генә
Булған икән суҡтин-суҡ...
Минең кәфенгә төрөнөп
Үҙе китте, суҡынсыҡ!

Ете ҡат тиреһеҙ килеш,
Ҡалдым шып-шыр – кәфенһеҙ.
Әммә Әрәсәй ҡалманы
Тәхетһеҙ һәм бәхетһеҙ.

Керәмәлдә ирәмәлдәй
Иркәк кереп ултырҙы.
Һум итемдең һүлен һығып,
Эрүмкәһен тултырҙы.

Һүлем кипте, һумым китте
Закускаға Һиммәткә.
«Һөлдәң еткән керергә, -- ти, --
Керәмәлһеҙ йәннәткә!»

Әрәсәйен – көр әсәйен
Эрүмкәгә батырҙы.
Хоҙай хатта күрмәгәндер
Уның ише батырҙы...

...Эре генә эрәүгәйне
Эрүмкәле үрләмән,
Урынына убыр килде –
Убырман һәм көрмәрйән.

Туналдым – шыр итһеҙ ҡалдым,
Кимерелгән алмалай.

Һөлдәмдән һәр һөйәгемде
Йолоп алып ялмалай...

Күрмәлгәнмен, убылғанмын –
Шалтыр-шолтор һөйәгем.
Һөлдәмде лә убып бөтөп
Уç...р бер бөйөгөм...

Һөлдә инем, көлдә инем,
Әүерелтте эфирғә.
Үҙенә лә яҙған, тиҙәр,
Эфирләнеп китергә!
04.08.2016.

Шайтан бурысы

Инде яртылаш урыçмын,
Ә яртылаш тартармын.
Башҡорт мәктәбен яптыртып,
Телде тешләп ятармын.

Тешләп өҙәмен телемде,
Шәп протез тел аламын.
«Башҡорт» тигәнде төкөрөп,
Маңҡорт булып ҡаламын!

Хәстәрләп ил ағалары,
Аҡылыма ултыртты.
«Россиян мин!» тип милләтләп,
Милләтемде ҡотортто.

Ҡайҙа башҡорт табан терәр
Башҡорт ере? – вәссәләм!
Гүрендәге атайыңа,
Әсәйеңә күп сәләм!

Ысын «россиян»-йән итеп
Улын, ҡыҙын тапҡандар.
Башлап баҡырыр урында
Башын баçып ҡаçҡандар...

«Россиян мин!» вирусынан
Ҡоролтайым ҡотора.

Депутаттар-люмпентаттар
Дәррәү хуплап ултыра...

Балаларым, ейәндәрем
Уҡый «ЕГЭ» телендә.
Ғәжәп түгел, бөтмөштәре
Булһа «ИГИЛ» илендә...

Сөнки, тиҙәр, «игил»да ла
«Ғәрәпйән мин!» зәхмәте.
Башҡортлоғон ҡоҫҡандарға
Төшә шайтан рәхмәте!

Телем – протез, илем – «крах-есть»,
Үҙем шайтанҡанатлы.
Һис кем бәйләп тота алмаҫ
Бөжәкләнгән ҡамғаҡты!

Көллө рәсәй ҡубынырбыҙ –
Ҡалмаҫ хатта урыҫ та!
«Россиян»лап «ырыҫ»ларға
Шайтан алған бурысҡа...

15.11.2016.

Шыйыҡлатылған Башҡорт

Бере – Атлантида ҡитғаһында,
Ә береһе – тамыр Уралда.
Ут күршеләр булып, ут алышып,
Ике йыныс тормош ҡорғандар.

Береһе икән Шүлгән шыбағаһы,
Икенсеһе Урал урамы.
Эскрипкә менән ҡурай булған
Заңдаштарҙың моңло ҡоралы.

Эскрипкә һыҙһа Атлантида,
Ҡурай тартып Урал ҡотлаған.
Изге утын һатып хоҙайҙарҙың,
Смычоклы алтын туплаған...

«Иң боронғо башҡорт һәм еврейҙар»

Тигән мәҡәләмдә әйткәнмен
Алтын биреп башҡорт ут алғанын,
Ҡитғаларға ялҡын илткәнен.

Алтын баҫымынан ауырланып,
Күрше ҡитға һыуға убылған...
Эскрипкәһен, ти, ҡайыҡлатып,
Моңло йыныс әммә ҡотолған.

Смычогын тартып, Урал артып,
«Өйберей»сә киткән ирҙәре.
«Өйберей»ҙән «йәберей» аталып,
Тоҙҙай иреп гиҙгән ерҙәрҙе.

Башҡорт Муса пәйғәмбәр «Тора»һын
Алып барып алыҫ ҡиблаға,
Йәберей яҙмала һаҡлаған ул,
Бүләк итеп бөтөн донъяға!

Бөйөк тоҡом Йәберей! – ул үҙен
Шыйыҡлатты шаңда ҡалырға!
Шаң һыуының һәр тамсыһын тоҙлап
Ҡуйырырға, ҡуйҡым булырға!

Илдәр иләүендә иләнеүҙән
Ҡаты таш тоҙ тыуҙы тосланып.
Израилын ҡорған ҡоролтайы
Йәҙрәләнде мыҡты-мусланып!

Ә башҡортом?! Бөтә дәртен дөрҙө
Йәҙрәлеген юймай йәшәргә.
Хоҙай ҡушҡан уға Уралында
Шыйыҡлыҡты шыйырып йәшнәргә!

Онтаҡланы ләкин дәүерҙәре,
Йәҙрәлектең һынын ҡатырып.
Аҡ батшаһы, ҡара ҡашҡалары
Шыйыҡлатты тартар тарттырып.

«Бер башҡортҡа – ике башҡырҡ!» -- тиеп,
Шайтан әллә яҙмыш юраған?!
Аҫабалыҡ аҙып, аҫылынып,
Тартар артҡан, урын урлаған.

Ҡыҙыл батшаһының ҡыҙамығы
Ҡуҙлыларҙан булғас көслөрәк,
Дүрт тарафтан тулды Уралына
Уралыусан йылан үслерәк...

«Киң күңелле башҡорт! Дуҫ Башйорт!» -- тип,
Башыбыҙға башлыҡ ултырҙы.
Ҡылыс та юҡ, ҡырлы ҡырғыс та юҡ
Һыҙырырға һөмһөҙ ҡутырҙы!

Ирҙәремде тоҙҙай иретмәксе,
Ҡыҙҙарыма ҡармаҡ һалмаҡсы.
Аҙауымды ярып, йырлап торған
Телемде үк тартып алмаҡсы!

Шыйыҡлана башҡорт!.. Үҙ ерендә
Ерһеҙ ҡалып, саҡ-саҡ тын ала.
Ҡанын һура елкә соҡоронда
Бишәр талпан, бишәр ҡандала...

Тик белһендәр! – Улар һурған һайын,
Ҡоторор һәм ҡарпыр ҡотобоҙ.
Израилын ҡорған ут күршеләй
Ҡороусыһын табыр Йортобоҙ!

«Беҙҙең процент күп!» -- тип ҡарғый, ҡара,
Ҡараҡланған шайтан ҡолдары.
Бер доғаһы менән көл итерҙәр,
Бер ҡуҙғалһа Урал улдары!

Яр һалмаһын талпан, ҡандалалар:
«Бында беҙ! – тип, -- бында башҡорт юҡ!»
Шыйыҡлығын ҡалай ҡуйыртырға
Һабаҡ бирҙе яҙмыш, аштыртып...

Йәҙрә бомбаһы ла тарҡаулыҡтан
«Критик масса»ға бит туплана!
Абайлағыҙ: башҡорт йәҙрәләнә!
Урал уҡлана һәм ҡотлана!

27.11.2016.

ЙЫҺАТ СОЛТАНОВ

ЗИГАТ СУЛТАНОВ
(Биографическая справка)

Султанов Зигат Адигамович (Йыһат Солтанов) родился 3 декабря 1932 года в деревне Санкем-Биктимер (Сунарчи) Зиянчуринского района БАССР (нынешнего Саракташского района Оренбургской области) в семье колхозника. Отец умер в 1936 году. Будущий писатель после окончания Сунарчинской начальной школы поступил в V класс Желтинской семилетней школы в соседнем селе, но из-за тяжелой болезни прервал учебу. В течение 3-х лет был скован к постели, потом стал передвигаться при помощи изготовленных им самим костылей, а через несколько лет благодаря собственному упорству избавился и от них, стал ходить с клюшкой, постепенно и без ней. В эти годы он бесперестанно занимался самообразованием, писал стихи. Окончил полугодичный курс в районном центре и некоторое время работал в колхозе ветеринарным санитаром (что отражено в его первом юношеском романе "Йәшлек тураһында йыр" – "Песнь о молодости"), после этого трудился на разных черновых работах. В 1950 году за счет колхоза был направлен на учебу в Оренбургскую областную трехгодичную сельскохозяйственную среднюю школу по подготовке руководящих кадров колхозов (ул. Проезд Коммунаров, 37). В 1951 году со второго курса этой школы был призван на военную службу, и тогда, не смотря на свой физический недостаток (после болезни одна нога стала меньше и короче) ставил себе задачу любой ценой прорваться через медицинскую комиссию и попасть в военно-морской флот и, более того, в плавсостав (на корабль) и добился своего. В результате чего с 1951 по 1956 год служил в качестве моториста на минном тральщике дважды Краснознаменного Балтийского флота, где принимал участие в разминировании оставшихся со времен Великой Отечественной войны минных полей на морских просторах, одновременно являлся корабельным библиотекарем. В тот период в 1953 году в г. Уфе на страницах журнала "Эдэби Башкортостан" (совр. "Агидель") впервые было опубликовано одно из его стихотворений "Слово моряка" (как прозаик дебютировал в 1957 году рассказом "Дедушка лес" на страницах журнала "Пионер"). Молодой писатель со всей душой тянулся к очагу родной литературы и при демобилизации в феврале 1956 года устремился прямо в Уфу, проработал там одну навигацию в Бельском речном пароходстве помощником механика теплохода-буксира № 11, но не смог добиться прописки в городе и был вынужден возвратиться в родную деревню, где вплоть до 1965 года трудился в колхозе в основном на разных черновых работах. В 1959 году женился на односельчанку Санию Гиниятулловне Абдрашитовой, у них родились сын Сабит и дочери Ильмира, Таннура. Не смотря на трудностей деревенской жизни простого земледельца, глава семьи поставил себе заветную цель во что бы то не стало получить среднее образование, а потом и высшее. В тот период с

помощью директора переросшей уже к этому времени на 8-летку Сунарчинской школы С.Г. Утябаева часть молодых людей деревни добились открытия при школе филиала вечернего отделения (8 – 10 классы) упомянутой Желтинской средней школы, и после трех лет успешных занятий без отрыва от производства З.А. Султанов получил желанный аттестат о среднем образовании, после чего в том же 1963 году поступил в заочное отделение филологического факультета Башгосуниверситета, который окончил в 1969 году. Его стихи и рассказы часто публиковались в республиканских журналах и газетах.

Летом 1965 года писатель был приглашен в г. Уфу для работы в редакции сатирического журнала "Хэнэк" литературным сотрудником, а в 1968 году переведен литсотрудником в редакцию новорожденного журнала "Башҡортостан ҡыҙы" ("Дочь Башкортостана"). В 1969 году был переведен в редакцию журнала "Агидель", где возглавлял, вплоть до становления в 1986 г. писателем-профессионалом, отдел литературной критики и публицистики. Сейчас он автор многих книг, пишет и для взрослых, и для детей. В периодической печати республики опубликованы много стихов и поэм, эссе, рассказов, очерков, фельетонов, критических и искусствоведческих статей и отрывки из крупных прозаических произведений. Зигат Султанов плодотворно работает и в области военно-патриотической темы, по следам боевых действий башкирских конников он объездил Донбасс, и им написано документальное произведение о глубоком рейде Башкирской кавалерийской дивизии в тылу врага в 1943 году. Он же является автором литературной записи двух мемуарных книг бывшего политработника той дивизии С.Р. Кадырова "Через огонь и воды" и "Орел Урала" (о генерале М.М. Шаймуратове). Суровые годы войны отражены писателем в многочисленных его рассказах, стихах, поэмах, а также в лирической повести "Утренние зори". Трагические страницы истории гражданской войны в Башкортостане воссозданы в документально-публицистической книге "Сулейман Мурзабулатов: жизнь и борьба". Острая проблема взаимоотношений человека и природы в эпоху т.н. научно-технической революции затронута в произведениях "Дедушка лес", "Далеко-далеко", "Лилия", "Красногрудые журавли" и др.

В 60 – 70-х годах Зигат Султанов создал свои крупнейшие прозаические произведения – романы "Земля моя, люди мои", "Ядкар". "Коммунист" и около десятка повестей, двух десятков эпических поэм, однако в эпоху тоталитарного режима большинство их были обречены на многолетнее замолчание, а многие рукописи оставались в его рабочем столе (автор как "национально-ограниченный" элемент, а затем как "башкирский гегемонист" находился под "колпаком" КГБ и обкома КПСС).

В те же годы писатель работал над монументальной книгой-эссе по древнейшей духовно-культурной истории башкирского народа. Некоторые фрагменты исследования в свое время были опубликованы под названиями "Родословная Урала-батыра" в четырех номерах журнала "Агидель" за 1982 и 1984 гг., "Корни" – в двух номерах журнала "Ватандаш" в 1991 г., и некоторые отрывки на страницах республиканских газет. Этот фундаментальный труд увидел свет в 2002 году в книжном издательстве "Китап" под названием "Хатерхитап" ("Книга

памяти”). Ждут издания его Сочинения в XVII томах (в том числе на русском языке “Книга-память. Основы башкирской и мировой мифологии” – XI том). Сочинения помещены на его сайте в интернете <зигатсултанов.рф>.

Зигат Султанов является Ветераном участником боевых действий и Ветераном труда.

Йөкмәткеһе

Аттар китте...
Берәү килә, берәү китә...
Мөстәнлеккә мәҙхиә
Милләтһеҙ ғилләттәргә
Татарник
Тарих барлағыҙ
Мызылдауыҡ Мәҙехйән
Көшәлекле Араммал
Шағирҙар, һәй, шәп ирҙәр!
Депутат-егет һайлағанда
Кеше бәхете
Баҙарҙа
Ашҡа төшкән тараҡан
Һайлау-майлау ҡоштары
Тилсәле билсәндәргә
Патриот тәҡдимдәре
Тутыйғоштар шиғырлай
Ҡытлыйәндәр ҡытлығы
Бахырлыҡ
Ҡулсырлыҡ
Крымнаш
Ялмандар
Кроншпан-Крематорский
Мөһөр
Көпәш-кәбәк
Ҡаза
Конституция
Иблес, батша, ҡара тап
«Теге донъя»нан репортаж
Көфөр Күмеркеләтов
Йырҭкыслыҡ
Үгәйлек
Һәйкәл
Дуҫлыҡ
Маклерҙар
Хәнйәр
Йәнәстем...
Һуңғы юл
Маңҡортлоҡ
Донъя бөтөн
Йөрәк

Кеше хаҡы
Әҙәбиәт йылы был!
Шыйыҡлыҡ
Чиновнмкка мәҙхиә
Ут
Универсаль милләтле
Башҡорт башы
Әүерелдем эфиргә
Шайтан бурысы
Биографик белешмә